

1920 ਤੋਂ

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਜਿਲਦ 101
ਨੰਬਰ 18

੧੬ ਤੋਂ ੩੦ ਕੱਤਕ ੨੦੨੧ ਬਿ.
1 to 15 Nov 2021

ਸਤਿ ਜੁਗ

28 ਸਤੰਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਪੰਡਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਲਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਹੋਏ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ

ਸਤਿਜੁਗ

੧੬ ਤੋਂ ੩੦ ਕੱਤਕ ੨੦੨੮ ਬਿ.
1 ਤੋਂ 15 ਨਵੰਬਰ 2021 ਈ.
ਜਿਲਦ 101, ਨੰਬਰ 18

ਸਲਾਹਕਾਰ ਮੈਂਬਰ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ
ਸੁਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ
ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ
ਸੰਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਭੋਜ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਇਆ

ਸੰਪਾਦਕ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਤ
ਗੁਰਲਾਲ ਸਿੰਘ
ਭਜਨ ਸਿੰਘ

Printed and Published by
Mr. Harvendra Singh Hanspal
on behalf of Namdhari Darbar.
Printed at Summit advertising press,
2DLF (Part), Moti Nagar, New Delhi
and Published from Namdhari Gurdwara,
Ramesh Nagar, New Delhi-110015.

THE SATJUG
Namdhari Gurdwara
Ramesh Nagar, New Delhi-15
RNI No. 55658/93
LDM/008/2021-2023

Designed and Typeset:

ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ, ਸੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ
ਤਰਨ ਬੱਲ

ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਪਤਾ :

ਸਤਿਜੁਗ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ,
ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ-141126
ਫੋਨ : 98550-58178
89267-83000, 98155-75099
Email- Satjug@sribhainisahib.com

ਤਤਕਰਾ

- * ਸੰਪਾਦਕੀ- ਦੀਵਾਲੀ
ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਤ.....4
- * ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ.....6
- * ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ.....9
- * ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਚੜਖਾਨਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ
ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਭੈ ਦਾ ਪ੍ਰਫਾਵਾਂ
ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ.....12
- * ਉਹ 'ਮਰੀਕੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ.....
ਸਾਂਵਲ ਧਾਮੀ.....14
- * ਦੀਵਾਲੀ ਜਾਂ ਦੀਵਾਲਾ
ਦਤਾਰ ਸਿੰਘ.....17
- * ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ (ਅਣਛਪਿਆ ਭਾਗ)
ਸਵ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ.....18
- * Suba Kahan Singh Nihang : With Deep Fore Sight
Suwarn Singh Virk21
- * A Saga of Sri Satguru Jagjit Singh ji
Dr. Sharada Jayagovind33
- * ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ.....35
- * ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ.....36
- * ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੰਨਾ.....37
- * ਖ਼ਬਰਨਾਮਾ.....38

ਨੋਟ- ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਦੀਵਾਲੀ

ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ 'ਤੇ ਜਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕੀ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸਿਕ।

ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਮਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਰਾਵਣ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਅਯੁੱਧਿਆ ਪਰਤੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਅਯੁੱਧਿਆ ਆਏ ਤਾਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਦੀਵਿਆਂ ਨਾਲ ਰੁਸ਼ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਦਿਨ 'ਤੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ 'ਤੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ ਆਏ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁੱਖ-ਸਮਰਿਧੀ ਆਵੇ।

ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਇਸ ਦਿਨ ਨਾਲ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਜੁੜ ਗਈ। ਇਸ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰੱਖ ਕੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਅੱਗੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੀਵੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਸੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰੀ ਰਾਜਾ ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜੁੜ ਗਈਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਘਟਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦੀਪ ਜਲਾਏ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਵੰਜਾ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖ 'ਬੰਦੀ ਛੋੜ' ਦਿਵਸ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਬੰਦੀ ਛੋੜ' ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਵੰਜਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ ਫਤਿਹ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਦੀਵੇ ਤਾਂ ਲਗਭਗ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੰਦਰ, ਕੋਈ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਕੋਈ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਲਕਸ਼ਮੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਰੰਗੋਲੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਖੁਆਜੇ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਕੱਤਕ ਦੀ ਤੀਹ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਇਸ ਦਿਨ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਆਦਿ ਬਹੁਧਰਮੀ ਲੋਕ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ।

ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਲੋਕ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਖੂਬ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵੀ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਦਿਨ ਜੂਆ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਰਬ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਬੁਰਿਆਈ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਚੰਗੀਆਈ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਚੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਕੱਢ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਜ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਏਨਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਅਪਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਢਿਡ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਅਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬੇਘਰ ਬੰਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੋਕੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਲੋਕ ਕਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮੰਡ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ-

ਅਨਪੜ 'ਮੰਡ' ਰੋ ਰੋ ਲਿਖਦਾ ਤਰਾਨੇ ਨੀਂ
ਉਹਨਾਂ ਦੀਵੇ ਬਾਲਣੇ ਕਿਹੜੇ ਅਸਮਾਨੇ ਨੀਂ
ਉਹ ਮਨਾਉਣਗੇ ਦੀਵਾਲੀ ਕਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਜਾਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਜਨਾਜਾ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦਾ
ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੱਲ ਸ਼ਾਇਦ ਸਤਾਧਾਰੀ ਲੋਕ ਭੁੱਲ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਤ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ- ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥

ਉਸਦਾ ਦਰ ਅਤੇ ਘਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

What does His doorway, His abode look like?,
where He resides and takes care of all.

ਵਾਜੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥

ਉੱਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰਾਗ ਅਤੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

Several enchanting sounds resonate there,
and several musicians play different instruments.

ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਨਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥

ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰਾਗਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

Several Ragas (melodies) alongwith their companions, sound there;
and several vocalists sing various melodies.

ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ ॥

ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਅਗਨੀ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

Air, water and fire sing (praise) about You,
even Yama (the demi-God of death) sings at Your doorstep.

ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਜੋ ਲਿਖਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ 'ਤੇ

ਧਰਮਰਾਜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰਾ ਹੀ ਜੱਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Chitra and Gupt (the accountants of Karma), on whose report,
Yama examines (a person's actions), also sing Your praises.

ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥

ਤੇਰੇ ਸਵਾਰੇ ਹੋਏ ਸ਼ਿਵ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

The decorated Shiva, Brahma and the Goddesses, also sing your praises.

ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥

ਆਪਣੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਇੰਦਰ ਵੀ ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

Seated on his throne, even Indra along with other dieties, sings at Your doorstep.

ਗਾਵਹਿ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਸਾਧ ਵਿਚਾਰੇ ॥

ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਸਿੱਧ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਾਧ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

Those in deep meditation and the knowledgeable sages, sing about You.

ਗਾਵਨਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥

ਜਤੀ, ਸਤੀ, ਸੰਤੋਖੀ ਅਤੇ ਹਠੀ ਸੂਰਮੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

The celibate, the faithful, the satisfied and the persevere brave, sing Your praises.

ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥

ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਮਹਾਂਰਿਖੀ ਜੋ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਵੇਦਾਂ ਸਮੇਤ ਤੈਨੂੰ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

The learned and the knowledgeable sing Your praises,
along with the Vedas, in all ages.

ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗਾ ਮਛ ਪਇਆਲੇ ॥

ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਸਵਰਗ, ਮਾਤ-ਲੋਕ,
ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
Enchanting damsels/beauties, who fascinate in the heaven,
on earth and the nether world, are singing Your praises.

ਗਾਵਨਿ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥

ਤੇਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਰਤਨ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਤੈਨੂੰ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

The precious gems created by You, sing Your praises,
along with the sixty eight pilgrimages.

ਗਾਵਹਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਹਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥

ਮਹਾਂਬਲੀ ਯੋਧੇ, ਸੂਰਮੇ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

Powerful and brave warriors, and the four sources of creation, sing Your praises.

ਗਾਵਹਿ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਧਾਰੇ ॥

ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਖੰਡ ਅਤੇ ਚੱਕਰ, ਜੋ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਟਿਕਾ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

Planets, solar systems and galaxies established by you, sing Your praises.

ਸੇਈ ਤੁਧੁਨੋ ਗਾਵਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥

ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਰਸ ਵਾਲੇ ਉਹੀ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

Only those devotees who imbibe themselves within
You and whom You like, sing Your praises.

ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ ॥
 ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ,
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
 (Satguru Nanak says) I cannot describe everyone who sings Your praises,
 how much can I know?

ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥
 ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਹੈ।
 The true God is always present, His greatness is forever.

ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥
 ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ
 ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ।
 God is present today and will continue to be there in the future also
 (He is indestructible).

ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
 ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਰੰਗਾਂ, ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਨਸਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਰਚੀ ਹੈ।
 He has created this illusory world of multiple colours and types.

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਜਿਵ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।
 He looks at His creation, as per His wish.

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥
 ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦਾ।
 He does whatever He likes, no one can command Him.

ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ ॥੨੭॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ,
 ਜੀਵ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।
 Satguru Nanak says that He is the King,
 King of the Kings and everyone should abide by His will.

ਨਾਮਧਾਰੀ ਨਿਤਨੇਮ ਸਟੀਕ ਵਿੱਚੋਂ

ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

2 ਅਕਤੂਬਰ 2021

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਕੁਝ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਕਈ ਬਹੁਤ ਚਾਅ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਪਏ ਸਨ, ਕਦੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ, ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਸੂਬਾ ਜੀ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਸਿੱਖ ਆਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੀ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ, ਕਈ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਠ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾਇਆ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੱਗਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੀਬ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਢੰਗ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ, ਬੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ

ਜਿਹੇ ਸਰੀਰ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਮੰਦਰ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਮੰਦਰ ਭਰ ਗਿਆ। ਕਈ ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਦੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਨੇ ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋਏ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਾਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਕਿ ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਮਨ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਸਕੇ, ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਤਜਰਬਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗਿਣ ਲਈਦੇ ਨੇ ਤੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਆਖ ਦਈਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤ ਮਾਰ ਕੇ ਵੀ ਵੇਖ ਲਵੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਿਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਕੀ ਸਾਡਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਵੀ ਇੱਕ-ਦੋ ਮਿੰਟ ਮਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਅਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗੀਏ। ਅਸੀਂ ਦਿਲੋਂ ਆਖੀਏ ਕਿ ਕੋਈ ਦੁਖੀਆ ਨਾ ਰਹੇ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮਨ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਨ ਲੱਗ ਜੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਨਾਮ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪੋ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਸੱਜਣ ਦਾ, ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਏਨੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਲਵੋ। ਨਾਮ ਪੂਰੀਆਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਪੋ। ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰਸਨਾ ਚੱਲੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮਨ ਉਥੇ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ? ਕੀ ਮੈਂ ਨਾਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਆਪੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ। ਕੀ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿੰਨੇ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੀਹਦਾ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਸੁੱਖ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਿਹਾ ਜਿਹਦੇ ਦਿੱਤੇ ਮੈਂ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਕਿਰਪਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਫਲ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਣੇ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਨੇ- “ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਅਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ॥” ਉਹ ਮੇਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮੇਲ ਦਾ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਹੋਣਾ ਉਦੋਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਇੱਥੇ ਲੈ ਆਈਏ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵਣ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਵੇ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵ ਕੀ ਨੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਮੁਤਾਬਕ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਹਾਂ? ਜਿੰਨਾ ਅਸੀਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਸਾਡਾ ਮਨ ਚੰਗਾ ਬਣਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਰਾਗੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ- “ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ॥ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਹਮ ਥਾਰੇ॥” ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ, ਮਾੜੇ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਹੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਇੰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਲਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਾਈਮ ਚੰਗਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਵਡ ਸਮਰਥਾ॥ ਜੀਇ ਸਮਾਲੀ ਤਾ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਲਥਾ॥

ਚਿੰਤਾ ਰੋਗੁ ਗਈ ਹਉ ਪੀੜਾ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਜੀਉ॥

ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੈ ਹੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਦੁੱਖ ਲੱਥ ਗਏ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਇਹ ਹੀ ਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਦੋ ਦੁੱਖ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁੱਖ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਚੌਲਾ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਗਏ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਗਏ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈ, ਮੇਰਾ ਜੋ ਆਦਰ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਚਿੰਤਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੇਰੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਪੇਪਰ 'ਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਵਾਂਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਪਹੁੰਚਾਂਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਦੌਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਈਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਸਣਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੀਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਫਲੋਸਫੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ। ਬੜੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਡਮੁੱਲੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਆਪਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਕਈ ਸਾਡੇ ਸੱਜਣ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਕੀਤੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਬਲ ਬਖਸ਼ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਸਕੀਏ। ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਦੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪੈਸਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਨੰਦ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕੌਂਨਟਰੈਕਟ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਘੜੀ ਦੀ ਘੜੀ ਆਨੰਦ ਆ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਵੀਜ਼ਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਨੰਦ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਮਿਲੀ ਫਿਰ ਦੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਆ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗਣ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਜੀਅ ਤਾਂ ਕਰੇ। ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਨ ਮੰਨੇ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੰਗਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹੋਰ ਕੁਝ ਬਾਹਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਦਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਤੁਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਮਨ ਚੰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤੇ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਨਾਂ ਹਾਂ, ਸਣੇਕੋਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਣੇਕੋਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋਵੇ। ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਨਾ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ 'ਤੇ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਭਾਵਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਜਿਹੜੀ-ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਆਇਆ ਸੀ- ਹੱਥ ਮਾਂਜਿਆ ਕਰੋ, ਹੱਥ ਮਾਂਜਣੇ ਵੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥ ਮਾਂਜਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੁਝ ਪਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖੀ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਹੱਥ ਮਾਂਜੀਏ, ਜਲ ਵਰਤੀਏ, ਇਹ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਾਬਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਫਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੁਰੀਏ।

ਇਸ ਵਾਰ ਕਥਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਫਰਕ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ' ਦੀ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ 'ਜੱਸ ਜੀਵਨ' ਦੀ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਥਾ ਇਸ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਇੱਥੇ ਹੋ ਸਕੇਗੀ, ਬਾਕੀ ਇਹ ਕਥਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਕੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਾਈਟਾਂ ਅਤੇ ਯੂ.ਟਿਊਬ 'ਤੇ ਵੀ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਦੂਸਰੀ ਕਥਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ 'ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ' ਦੀ ਸੰਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਬਾਣੀ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਟਕਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦਸਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਵੀ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਭਾਗ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਅੱਗੋਂ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਪੜ੍ਹ ਸਕੋਗੇ। ਆਪ ਸਿੱਖ ਸਕੋਗੇ। ਇਕ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬਚਪਨ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਏਨੀ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ ਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਸਕੇ। 10 ਮਿੰਟ ਹੀ ਸਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ-ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਲਵੋ ਤੇ ਉਹ ਇੰਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲਵੋ, ਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ, ਬੱਚੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨੋਟ ਬਣਾ ਲਵੋ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਆ ਗੱਲ ਮਿਲੀ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਖੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਦਲਾਅ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕੀ ਆਪਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਲੱਗੇ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੱਸੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਆਪ ਅਨੈਲਿਸਿਸ ਕਰੀਏ ਕੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇੱਥੋਂ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਂਜ ਆ ਸਕੇ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿਨੇ ਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਪੰਥ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਮ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ ਇਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਏਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਆਕਾਲ

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਚੜਖਾਨਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਕੂਕਿਆਂ ਦੇ ਭੈ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ

ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
9417049417

ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਚਿਤਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਰੋਹੀਆਂ-ਬੀਆਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਸਗੋਂ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣ ਕੇ ਆਏ। ਫਲਸਰੂਪ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਤਾ ਵਾਲਾ ਖਾਣ-ਪਾਣ ਅਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਸ਼ਰੂਆਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਲਤਾ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ ਹੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਲਤਾ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਛੂਤੇ ਨਾ ਰਹੇ।

ਜਿਉਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਕੰਪਨੀ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਕੂਟਨੀਤਿਕ ਸ਼ਾਤਰਾਨਾ ਚਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਰ ਪਾਏ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਫਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਪਸ਼ੂ-ਮਾਸ ਵਿਚੋਂ ਗਊ-ਮਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਇਸਰਾਏ ਹਿੰਦ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਬੋਰਡ ਨੇ 5 ਮਈ 1849 ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਗਊਆਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸੋਂ ਲਈ ਮਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੂ-ਆਮ ਗਊਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਰੋਸ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ:

1. ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

2. ਗਊ-ਮਾਸ ਵਿਕਰੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨਾ ਲੈਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਲੋੜਵੰਦ ਖੁਦ ਆ ਕੇ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਤੋਂ ਮਾਸ ਖਰੀਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਵਾਉਣ ਪ੍ਰਤੀ ਅਵੇਸਲਾਪਣ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਗਊ-ਮਾਸ ਵੇਚਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾੜਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲੇਲੜੀਆਂ ਕੱਢਦੀ ਸੀ।

ਉਂਜ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਹ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ ਲਈ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਫਲਸਰੂਪ ਦੋਵਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਣਾਤਣੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਿਖਰ ਉਦੋਂ ਆਇਆ ਜਦ ਜਾਨਵਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜਲੀਆਂ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੁਆਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚੁੰਡਣ ਲੱਗੇ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਬਰਾਹ ਨਿਯੁਕਤ ਸੀ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਪੁਜਾਰੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੀ ਸਨ ਪਰ ਸਾਰੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੱਜਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 14 ਅਤੇ 15 ਜੂਨ 1871 ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਕੁੱਝ ਬੁੱਚੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਠੀਕ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਅਜਿਹੀ ਵਾਰਦਾਤ ਰਾਏਕੋਟ ਵਿਚ ਹੋਈ ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਬੁੱਚੜ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਡਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਚ-ਬੋਚ ਕੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਲੱਗੀ।

ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਸਨ ਜਦ ਸਰਹੰਦ ਨਹਿਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਜ਼ੋਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਨਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਕਾਲ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਫਲਸਰੂਪ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਆਤੁਰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਉੱਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪੇਟ ਭਰਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਹੀਲ ਹੁੰਜਤ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਦਾ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਨੇੜ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਪੁਲਸ ਨੇ 27 ਸਤੰਬਰ 1871 ਦੇ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਹੰਦ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਲਈ ਬੀਕਾਨੇਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਪਸ਼ੂਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸਨ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਿਬ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਥਾਨਕ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਸ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗਊਆਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਓਹਲੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਿਸਟਰ ਐੱਲ. ਕਾਵਨ ਨੇ ਇਉਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਤੁਰਤ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪੁਲਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਤਾਗੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜਨੀਅਰ, ਮਿਸਟਰ ਡੇਰੀ, ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਥਾਂਵਾਂ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ, ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਉੱਤੇ ਛੱਪਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ, ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਦਿਆਂ ਜ਼ਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾਂ ਪਸ਼ੂ ਵੱਢੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਕਿਉਂ ਜੁ ਰਾਇਕੋਟ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਕੂਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗਊ ਬੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁੱਚੜਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਹਤਾਤ ਵਰਤਦਿਆਂ ਡਿਪਟੀ

ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੁਲਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਹਿਰ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਉੱਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪੁਲਸ ਵੀ ਤੈਨਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਪੱਤਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ।

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪੱਤਰ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਗਊਆਂ ਮਾਰਨ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਲਾਏ ਜਾਣਾ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਲਈ ਜਾਰਹਾਨਾ ਜ਼ੁਰਮ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ 18 ਅਕਤੂਬਰ 1871 ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੰ: 1462 ਦੁਆਰਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬਿਨਾਂ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਪਾਇਆ, ਆਪਣੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪਰ ਸਿੱਖ-ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਗਊ-ਬੱਧ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਿਆਸਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਭਿੰਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਗਈ। ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪੁੰਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਹੰਦ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਚਾਧੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਬਦਲੇ ਨਕਦ ਰਾਸ਼ੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਖਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਵੀ ਪਨਪੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਓਟ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਓਹਲਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਗਊਆਂ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗਊ ਮਾਸ ਵੇਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਰੋਸ ਅਤੇ ਰੋਹ ਉਪਜਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਰਾਇਕੋਟ ਵਿਚ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਨਵੇਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਰਿਆਸਤੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜੀ

ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ ਨੰ 16 'ਤੇ

ਉਹ 'ਮਰੀਕੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ....

ਸਾਂਵਲ ਧਾਮੀ
97818-43444

ਲਾਲੇਪੁਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਤੋਂ ਤੇਰਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਅੱਧੇ ਖੱਤਰੀ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਹੰਜਰਾਅ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਘਰ ਈਸਾਈਆਂ, ਮੋਚੀਆਂ, ਤੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਸਨ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਜੜ ਕੇ ਆਏ ਮਾਸਟਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਨੱਬੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਟੱਪ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਿਰਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਏਲਨਾਬਾਦ ਕਸਬੇ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਨਾਂ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ 1927 'ਚ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਥਾਣੇਦਾਰ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਚੱਕ ਦੇ ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਟੱਬਰ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੂੰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰੇਂਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਇੰਨੇ ਲੋਕ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇ? ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੱਸਿਆ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਮੈਂ ਪਿੰਡੋਂ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੇ ਉਸਤਾਦ ਰਾਮ ਸਰਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੇਤ ਵਿਛਾ ਕੇ ਅਲਫ ਲਿਖਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਮੱਟੂ ਭਾਈ ਕੇ ਦੇ ਲੋਅਰ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ 'ਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਵਿਰਕਾਂ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਸੀ। ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਖਾਸ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਨੌਵੀਂ 'ਚ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਸਾਡਾ ਉਹ ਸਕੂਲ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਜਮਾਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੜਿਆਲ ਦਾ ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਅਤੇ ਮਾੜੀ ਠਾਕਰਾਂ ਦਾ ਬਸ਼ੀਰ ਅਹਿਮਦ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਸਨ।

ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਲੱਗਿਆ।

ਮੈਂ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਇਉਂ ਗੋਲ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦਾਂ। ਸਕੂਲ 'ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਮ ਕੂਕਾ ਹੋ? ਮੈਂ ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਬੋਲਿਆ- ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ।

ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਮੈਂ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਦੇ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਮੁਰਾਲੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਵੱਢੇ ਟੁੱਕੇ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਸਾਂ। ਸਾਡਾ ਨੌਕਰ ਇਨਾਇਤ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਓਧਰ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖੜੋਤਾ ਏ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੂੜੇ ਤੋਲੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, “ਆਹ ਬੂਰੀ ਮੱਝ ਬੜਾ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀ ਏ। ਅੰਦਰ ਵੜੇਵੇਂ ਪਏ ਨੇ। ਇਹਦੀ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਘੱਟ ਕਰੀਂ। ਇਹਦਾ ਦੁੱਧ ਨਾ ਘਟੇ, ਮੇਰੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ।”

ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਈ। ਕਾਹਲੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸ਼ੈਅ ਨਾ ਚੁੱਕੀ। ਰੋਂਦੇ ਵਿਲਕਦੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਮੈਂ ਕੱਚੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਭੁੱਬੀਂ ਰੋ ਪਿਆ। ਅੱਠ ਕਿਲੋਮੀਟਰ 'ਤੇ ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਵਿਰਕਾਂ 'ਚ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਐਵੇਂ ਡਰ ਕੇ ਘਰ ਛੱਡ ਆਏ ਨੇ। ਉੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਉੱਥੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮੱਤੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦੀ ਮੁਰੀਦ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇੱਥੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ 'ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ' (ਚੂੜਕਾਣਾ)।

ਸਾਥੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੇਰੇ ਕੋਟ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਹੋਰੀਂ ਆਏ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਲੋਚ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਖੂਹਾਂ 'ਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਜਵਾਨ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਭਾਣੋਕੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਭਾਣੋਕੇ ਦਾ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਗੁਲਾਮ ਗੌਸ ਖੁਦ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਂਪ ਤੱਕ ਛੱਡਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਰਾਹ 'ਚ ਜਨੂੰਨੀ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਏ। ਕੈਂਪ ਤੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਅੱਪੜ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉਹਨੂੰ ਰਾਹ 'ਚ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੱਚੇ ਸੌਦੇ ਵਾਲੇ ਕੈਂਪ ਦੀ ਗੱਲ ਏ। ਗੱਡੀ ਆਈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਗੱਡੀ ਵੱਲ ਦੌੜੇ। ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਅਚਾਨਕ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਭੱਜਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਏਧਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਓਧਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਦੋ-ਢਾਈ ਸੌ ਬੰਦਾ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਮਰ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਭੈਣ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਭਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਸਮਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਾਈ ਉੱਠ ਕੇ ਗਈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਉਹਦੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਹ ਆਈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਬਹਿ ਗਈ ਏਂ?

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਕਿਹੜੇ ਥਾਂ ਨੀਂ ਭੈਣੇ! ਅਸੀਂ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਘਰਾਂ 'ਚ ਛੱਡ ਆਏ ਆਂ। ਆ ਜਾ, ਤੂੰ ਬਹਿ ਜਾਹ। ਮਾਂ ਉੱਠ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹਿ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਛਿਣ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਆਈ ਗੋਲੀ ਉਸ ਔਰਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਵੱਜੀ ਤੇ ਉਹ ਮਰ ਗਈ। ਕੈਂਪ 'ਚ ਅਸੀਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਵਕਤ ਕੱਟਿਆ। ਮੌਤ ਨੂੰ ਬੜਾ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਗੱਡੀ ਲੈਣ ਆਈ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਡਰਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਏ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਡੋਗਰੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈਣ ਆਏ ਆਂ। ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਲਿਆ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗੱਡੀ ਫਿਰ ਰੁਕ ਗਈ। ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਰੋਟੀ। ਇੱਥੇ ਕਈ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਭੁੱਖ-ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਗੱਡੀ ਕਤਲ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਾਂ ਐਗਲੋਇੰਡੀਅਨ ਅਫ਼ਸਰ ਅੱਠ-ਦਸ ਸਿਪਾਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਏ। ਮੈਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਉਹਨੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਈ ਬੈਠਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਭੱਜ ਗਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੱਦ 'ਚ ਆਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੋਲਣ ਦੀ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡੇ। ਇੱਧਰਲੇ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਲਈ ਲੱਸੀ, ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਪਰੌਠੇ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਵਾਇਆ ਬਠਿੰਡਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਆ ਗਏ।

ਮਾਸਟਰ ਹੋਰੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਕੇ ਦਰਦੀਲਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲੱਗੇ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੁੜ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ?” ਮੈਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਕੋਈ ਪੈਂਹਠ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆ। ਆਪਣਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਸਕੂਲ ਵੀ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਕਮਰੇ 'ਚ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਦਾ ਖਾਨਾ ਵੇਖਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਉੱਥੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਖੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਭਰ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਡੈਸਕ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀਆਂ। ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਛਿਣਾਂ ਲਈ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਮੁੜ ਤੋਂ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਚੁਫੇਰੇ ਵੇਖਿਆ। ਨਾ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੌਖਾ ਸੀ ਨਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬਸ਼ੀਰਾ। ਮੈਂ ਰੋ ਪਿਆ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਬੰਦਾ ਨਾ ਲੱਭੇ, ਜਿਹੜਾ ਸੰਤਾਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੋਏ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਅਰਾਈਆਂ ਦਾ ਯੂਸਫ਼ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮੂਹਰੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੁਸਲਮਾਨੋ ਨਿਕਲੋ ਬਾਹਰ। ਅੱਜ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਆਏ ਨੇ।

ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਘਰ ਵੇਖਿਆ। ਨਵੇਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਾਲ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਕਿੱਲੇ ਕੁ ਮਿੱਟੀ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਝੋਲੇ 'ਚ ਪਾ ਲਈ। ਰਾਹ 'ਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਕਿ ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੈਂ! ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਆਪਣੇ ਏਲਨਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਘਰ 'ਚ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ। ਉਹ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਬੁੱਢਾ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਡਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਕਤ ਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਮੋਹਰੇ ਖੜੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ-ਗੁਲਾਮ ਕਾਦਰ? ਹੁੱਕੇ ਦਾ ਕਸ਼ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡਦਿਆਂ, ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਬੋਲਿਆ ਤੂੰ ਕੌਣ ਏਂ?

ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਪੂ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਆਂ।

ਉਹਨੇ ਹੁੱਕਾ ਪਰ੍ਹੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੱਫੀ - ਮਾਰਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ- ਓਏ ਤੂੰ 'ਮਰੀਕਾ ਏਂ'!

ਅਸੀਂ ਕਈ ਦੇਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ 'ਚ ਲਈ ਨਿਆਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਡੁਸਕਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਮੈਂ ਟੱਬਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ- “ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਸੰਨ ਇਕੱਤਰ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ ਲੱਗੀ ਆ ਨਾ। ਮੇਰੇ ਫ਼ੌਜੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਵੀ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਡਿਉਟੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਉਹ ਘਰੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਜੰਗ ਹੋਣੀ ਏ। ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਜੇ ਕੋਈ ਚਿੱਟੀ ਗੋਲ ਪੱਗ ਵਾਲਾ ਮੂਹਰੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਾ ਮਾਰੀਂ। **ਉਹ ਮੇਰੇ ਯਾਰ 'ਮਰੀਕੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੈ।’**” ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਮਾਸਟਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਭੁੱਬੀਂ ਰੋ ਪਏ।

ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਫ਼ੌਜੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸੀ?” ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਜੰਗ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਖ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਚੜਖਾਨਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ

ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਭਾਵੀ ਝਮੇਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਗਊਆਂ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ

ਖੋਲ੍ਹੇ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਕਤ ਅਫਸਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ 1871 ਨੂੰ ਨਿਗਰਾਨ ਇੰਜਨੀਅਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਵੱਲ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ। ਨਿਗਰਾਨ ਇੰਜਨੀਅਰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਐੱਚ. ਡਬਲਿਊ. ਗੁਲੀਵਰ ਨੇ ਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਧੇਰੇ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਸਿੱਖ-ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ ਇਥੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਬੰਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਨਿਗਰਾਨ ਇੰਜਨੀਅਰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਐੱਚ. ਡਬਲਿਊ. ਗੁਲੀਵਰ ਨੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਆਪਣਾ ਮੱਤ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਨਹਿਰ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਉੱਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰ, ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗਊਆਂ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਗਊ ਬੱਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵੇਂ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪੜਾਅ ਦਰ ਪੜਾਅ ਇਹ ਪੱਤਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਰਿਆਸਤੀ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਉੱਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੱਤਰ ਨੰ:1554 ਮਿਤੀ 10 ਨਵੰਬਰ 1871 ਦੁਆਰਾ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗਊ ਹੱਤਿਆ ਅਣਇੱਛਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਰਿਆਸਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੂਕਾ ਸਮੂਹ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਵੀ ਸੀ।

ਦੀਵਾਲੀ ਜਾਂ ਦੀਵਾਲਾ

ਦਤਾਰ ਸਿੰਘ
96539-82268

ਦੀਵਾਲੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਲੋਕ ਤਿਉਹਾਰ (Flok Festival) ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ 'ਏਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ' ਵਜੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਠਿਆਈਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ ਫ਼ਰੋਖਤ ਨਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣਾ, ਘਰਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਸਜਾਵਟ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੇਣਾ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ।

ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪਤਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣਾ, ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਇਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਧੂੰਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਘੋਲਦਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਲਖ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਗ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਤਾਂ ਰੋਗ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਤੋਂ। ਪਟਾਕੇ ਸ਼ੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਪੀ. ਵਧਣ-ਘਟਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਸ਼ੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਰਾਤ ਤਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ 'ਕਿਆਮਤ ਵਾਲੀ ਰਾਤ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਪੰਛੀ ਸਹਿਮ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੀ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਮਨਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?

ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵੀ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੇ।

ਇਸ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮਾਤਾ ਲਖਮੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਧਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੀ ਧਨ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਲਖਮੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਧਨ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਰਕੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ? ਬਹੁਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦਿਨ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ ਗਏ ਧਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਕਿਸ ਕੋਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਨਹੀਂ? ਬਿਲਕੁਲ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਧਨ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।

ਕੀ ਇਹ ਪੈਸਾ ਹੈ ਪਟਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਫੁੱਟ-ਪਾਥਾਂ 'ਤੇ ਸੌਣ ਵਾਲੇ, ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੇ, ਇਕ ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲਈ ਤਰਸਣ ਵਾਲੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਹੀਣੇ, ਸਥਿਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ?

ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਅਕੀਦੇ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਸੁਆਲ ਸਿਰਫ਼ ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਧਨ ਬਾਰੇ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ ਨੰ 32 'ਤੇ

ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ

(ਅਣਛਪਿਆ-ਭਾਗ)

(ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ)

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ

12 ਅਕਤੂਬਰ 1986

ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ - ਮੈਂ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਦ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ : ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਵੀ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 2 ਵਜੇ ਤੋਂ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ 40 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਜਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੇਤੀ ਕੀਤਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸ਼ੰਕਰ ਵਾਸਤੇ 300/- ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਨਾਰਸੋਂ ਹੋ ਆਵੇ। ਸ਼ੰਕਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਪੰ. ਕਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਾਗਿਰਦ ਬੈਠਾਣਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਖਰਚਾ ਸੰਤ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

13 ਅਕਤੂਬਰ 1986, ਸੋਮਵਾਰ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

ਮਨਚੰਦਾ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ - ਅੱਜ ਦਿਨੇ ਸੇਠ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਭੇਤਭਰੀ ਗੱਲ ਮਾਲੂਮ ਹੋਈ। ਸੰਤ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਨਿਹਾਰੀ ਨੇ ਗੈਸ ਏਜੈਂਸੀ ਲੈਣ ਹਿਤ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ ਤੋਂ 14-15000/- ਹੱਥ ਉਧਾਰ ਫੜਿਆ। ਗੈਸ ਏਜੈਂਸੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚਲੇ ਸੰਤ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਿੱਛੋਂ ਸ. ਮਨਚੰਦਾ ਨੇ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਇਸ ਰਕਮ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਦੱਸ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਗੈਸ ਏਜੈਂਸੀ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚੋਂ, ਟ੍ਰੇਡਰਜ਼ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢਵਾ

ਲਈ। ਇਹ ਰਕਮ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਏਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਓਵਰ ਡਰਾਫਟ ਸੀ। ਓਵਰ ਡਰਾਫਟ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਸੇਠ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਓਦੋਂ ਇਹੋ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਨ, ਬੈਂਕ ਦੇ।

ਪਰ ਅੱਜ ਇਹੋ ਰਕਮ ਸੂਦ ਦਰ ਸੂਦ ਹੁੰਦਿਆਂ 34-35000/- ਬਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਸ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਨੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਸ ਰਕਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ, ਉਹ ਵੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਇਕਦਮ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਮੈਂ ਇਹ ਰਕਮ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਬੈਂਕ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਰਕਮ 35000/- ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ? ਆਖਰ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਰਕਮ ਹੋਈ! ਜਦੋਂ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮਨਚੰਦਾ ਦੀ ਕਢਾਈ ਹੋਈ ਰਕਮ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਨਾਮਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਲੱਗੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਹੋਣ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸ ਕੇ ਬੈਂਕ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ : ਬਿਨਾ ਪੁੱਛਿਆਂ ਮਨਚੰਦਾ ਨੇ ਇਹ ਰਕਮ ਕਿਉਂ ਕਢਾਈ, ਅੱਜ 15 ਦੀ ਥਾਂ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਕੌਣ ਭਰੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ : ਮਨਚੰਦਾ ਦੀ ਰਕਮ ਸੀ, ਜਗਤਾਰ ਹੁਰਾਂ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਕਮ ਬੈਂਕ ਚੋਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਕੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।

ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉੱਤਰ ਉਹੋ ਸੀ।

ਹੁਣ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਮੈਨੇਜਰ ਟ੍ਰੇਡਰਜ਼ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਹਾ ਕੇ ਉਹੋ ਰਕਮ 24 ਕਿ 26000/- ਕਰਵਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਕਮ ਇਹੋ ਭੁਗਤਣਗੇ।

ਦਾਸਤਾਨਿ ਏ ਸੇਠ - ਸੇਠ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਹੁਰਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਉਠਾਇਆ।

ਅਜੇ ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਐਤਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਹੰਸਪਾਲ ਜੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਿੜਕਮ ਖੇਲ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਇੰਜ ਹੈ ਕਿ ਕੁਇਕ ਟ੍ਰੈਵਲਜ਼ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ 40% ਹਿੱਸੇ ਸਨ, 30-30 ਪਰਸੈਂਟ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਸ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ ਜੀ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਇਕ ਟ੍ਰੈਵਲਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ 1,10,000/- ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਰੇਸ਼ੋ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੱਸੇ ਲੈ ਲਏ। ਹੰਸਪਾਲ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੇਸ਼ੋ ਅਨੁਸਾਰ ਰਕਮ ਮੰਗੀ ਗਈ, ਪਰ ਇਹ ਰਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੇਠ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਐਂਟਰੀ ਪੁਆ ਕੇ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪਰ ਹੁਣ ਹੰਸਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਹਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਮਾਮ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪਾਰਖਤੀ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਬੜੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਸੇਠ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ : ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੁਇਕ ਟ੍ਰੈਵਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਜਾਣੋ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ : ਕੁਇਕ ਟ੍ਰੈਵਲਜ਼ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮਾਲਿਕ ਹੋ। ਹੰਸਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਓ। ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਾਸਤਾਨ ਸੁਣਾਂਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ : ਜੇ ਕਿਤੇ ਚੜ੍ਹਤ ਵੇਲੇ ਏਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ-ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਹੰਸਪਾਲ ਦਾ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੱਜਣਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ।

ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਦੁਖਿਤ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ : ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਆਵਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਨਾ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਲਾ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ 'ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ - ਅੱਜ ਦੁਪਹਿਰੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬੀਬੀ ਬੇਅੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਵੱਡੀ ਨੂੰ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਪੋਤਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅੱਜ 10 ਦਿਨ ਦਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਮੈਂ ਡਰਦੀ ਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਘਰ (ਅਰਥਾਤ ਪੁੱਤਰ ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ) ਲੜਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਬਚਪਨ ਦਾ ਨਾਮ ਬੇਅੰਤ ਜੀ) ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ; ਜੰਮਣੀ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਪੋਤਰੀ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਲੜਕੇ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਿਆ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ। ਕਵੀ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਨਫਰਤ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸਿਤਾਰ ਵੀ ਸੀ।

ਗੋਪਾਲ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ - ਫੇਰ ਤੁਰੇ ਤਾਂ 1.30 ਵਜੇ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬੰਧੂਆਂ, ਰਾਜਨ-ਸਾਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ : ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ, 2-9-86 ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ (ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਮਿਸ਼ਰਾ) ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗਏ ਸਾਂ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਰੰਗੀ ਵੀ ਵਜਾਈ ਅਤੇ ਗਉਂ ਕੇ ਵੀ ਸੁਣਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ-ਸੁਣ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਉਸਤਾਦ ਵਲਾਇਤ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਸਨ ਉਸ ਦਿਨ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਜ, ਕਰਮ 'ਤੇ ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਏ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨ ਓਥੇ ਬੜੀ ਰੌਣਕ ਰਹੀ, ਕਿਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਓਥੇ ਹੁੰਦੇ!

14 ਅਕਤੂਬਰ 1986, ਮੰਗਲਵਾਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

ਸ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ - ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਚੱਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਮਨਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਸਪਲਾਈ ਮੈਨੇਜਰ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰੀ, ਪ੍ਰਾਸਟੈਂਟ ਗਲੈਂਡਜ਼ ਦੇ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਣ ਲਈ ਵੋਹਰਾ ਸੈਂਟਰਨਿਟੀ ਹਸਪਤਾਲ ਰਾਜੌਰੀ ਗਾਰਡਨ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਨ, ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਂ ਪਰਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ, ਮੈਂ ਮਿਲ ਆਵਾਂ।

ਸ਼ਾਮੀਂ 5.30 ਵਜੇ ਵੋਹਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਗਿਆ। 87 ਸਾਲਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਲੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੀ ਬਿਸਤਰ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਪਲਾਸਟਿਕ ਗੁੱਥੀ

ਤਕ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਤੁਪਕੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਕਾਮਯਾਬ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਕਾਰਗਰ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਾਲੀ ਵਿਚਦੀ ਮਸ਼ੀਨੀ ਵਰਗਾ ਦਾਖਲ ਕਰਕੇ, ਬਿਜਲੀ ਬਟਨ ਦਬਾ ਕੇ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਫੁੱਲੀਆਂ ਮਾਸ-ਗੰਢਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੂੜਾ-ਕਚਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਭੇਜਕੇ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਸਤਾਸੀ ਸਾਲਾ ਸ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ 100 ਸਾਲ ਜੀਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲੱਗਾ। ਸ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ : ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਸਨੇਹ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਘੋੜੀਆਂ ਮੇਰੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦੇ। ਮਾਤਾ ਜੀਉਣ ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਫਤਹ ਕੌਰ ਜੀ ਵੀ ਏਧਰ ਜਾਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ ਟਿਕਦੇ। ਸ਼ੇਖੂਪੁਰ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੋਲੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਜਦ ਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਛੱਡ ਕਰਨਾਲ ਆ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਲੰਘਦੇ-ਟੱਪਦੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਸੜਕ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਵੀ ਨਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕਰਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ, ਬੜੇ ਸਾਦੇ, ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਬੜੇ ਹੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਏਧਰ ਗਊਆਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਕਰਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ, ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਆ ਕੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਜਾਂਦੇ।

ਸ. ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿਲਦੇ ਸਨੇਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸੂਤਰ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਜਿਸਦਾ ਨਿਕਨੇਮ ਚੰਨੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ। ਵੱਡਾ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ. ਵਕੀਲ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੂਟੇ ਤੱਕ ਛੱਡਣ ਆਇਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਫੋਨ - ਰਾਤੀਂ 8 ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸਿਤਾਰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਸੰਤ ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ-ਸੁਰਜੀਤ ਸਤਿਜੁਗ

ਕੌਰ ਸਰਸਵਤੀ ਗਾਰਡਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ 7 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੋਲ ਹੋਵਾਂ, ਆਦੇਸ਼ ਫੇਰ ਹੋਣਗੇ। ਅੱਜ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਕਾ ਜੈ ਸਿੰਘ, ਆਪਣੇ ਦੁਹਤੇ ਤੋਂ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਸੁਣੀਆਂ।

15 ਅਕਤੂਬਰ 1986, ਬੁੱਧਵਾਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ - ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 8 ਵਜੇ ਫੋਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ : ਉਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਜੁ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਇਹੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ, ਮਾਣ ਦੇਣ ਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇਣਾ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਉਸਤਾਦ ਅੱਲਾ ਰੱਖਾ ਦੇ ਸ਼ਗਿਰਦ ਬੈਠਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਬੰਬਈ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ ਹੋਣ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ : ਗੁਰਦੇਵ (ਸਰੋਦ) ਨੇ ਕਦੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ? ਸੱਚ ਲੈ ਸੂ ਹੁਣ! ਅਤੇ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰਦੇਵ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਤਾਂਘ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਭਰਤਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖੁੱਸ ਗੀ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

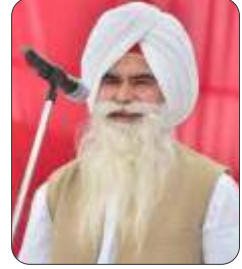
ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੁਬਾਰੀ 'ਤੇ - ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਤੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸਿਤਾਰ, ਸ਼ਾਮੀਂ 4 ਵਜੇ ਕਰੋਲ ਬਾਗ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਰਜੀ ਦੀ ਚੁਬਾਰੀ 'ਤੇ ਗਏ, ਜਿਸਨੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇੱਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੂਟ ਦੀ ਸਿਲਾਈ 55/- ਤੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਚਲਦਾ.....

.....

SUBA KAHAN SINGH NIHANG

WITH DEEP FORE SIGHT

Suwarn Singh Virk

*“Major subedar sikhian di fauj de
Baba Kahan Singh san Lahore vich
Jathebandi maryada hai san jaan de
Ehna nu eh hukam sari qaum nu
Karosangathat mala, jiven athotri
Ekta de sutra vich, pro devo
Kherun kherun hoya panth akaal da
Dasso kiven aacharn hunda fauj vich
Rehnde kiven sipahi, andar hukam de
Dassde san kawaid, ate pred hai
Afsar ate sipahi, apne farz nu
Sant sipahi fauj, joguru dev di
Unha sabhyachar, uthna baithna
Jo maryada sari, oh sikkhalde
Guru sikhi da sooraj, ambar des de
Dinodin savaya, chamkan maarda
Bhaini Sahib vich, bheeran rehndiyan
Ikk aanda ikk jaanda, raste bhar rahe.”*

Sant Inder Singh Cahkravarti has described not only the managerial skills of Subedar Major Kahan Singh Nihang (henceforward Suba Kahan Singh) but also given us a bird's eyeview on his contribution also. Baba Kahan Singh was in the rank of Subedar Major in Sikh Army in Lahore. He was familiar with the organizational discipline of army.

So he was asked to organize the community like stringing together beads into a necklace. He was supposed to train this army of saint soldiers on the lines of army discipline maintained in drill and parade. As a result of

this, Bhaini Sahib became abuzz with activities of devotees who thronged here from far and wide.

When bugle of Sikh renaissance and national freedom was blown in Punjab Kahan Singh Nihang was the first among the five to have received naam from Satguru Ram Singh on 12 April, 1857. Among the 22 subas appointed by the satguru he had the proud privilege to serve for the longest tenure. The satguru and Kahan Singh met each other in 1837 at the time of his recruitment in Kunwar Naunihal Singh's Regiment in Sikh Army and this association lasted for 35 years till his being sent to Rangoon. He was known as Kahan Singh Nihang because of his attire like a nihang. He was born in village chakk of riyasat Malerkotla in a farmer's family. The name of his father was Natha Singh Boparai and that of the mother was Mata Roopan². According to Alim, Baba Khuda Singh, a holy man of Nirmala sect lived in Lahore at that time. Kahan Singh who was a sturdy and well-built youth had joined army before the satguru for some years. Sher-e-Punjab Maharaja Ranjit Singh fondly loved his grandson Naunihal Singh and saw in him the vision of the future Punjab. Therefore, the King himself selected young men with presentable robust bodies for his regiment. This was how Satguru Ram Singh and Kahan Singh Nihang met each other in this regiment. That the Maharaja's dream could

not become reality due to the shrewd policies of the colonial government and selfish propensities of the Sikh chieftains is a separate issue altogether.

As Rai Bular Bhatti was the first to recognize Guru Nanak Dev as 'Zaahar pir jagat-guru baba' similarly Kahan Singh was the first connoisseur to recognize the spiritual stature of Satguru Ram Singh. He had acquired the spark of spiritual quest from Baba Khuda Singh while the company of the satguru refurbished it. They both derived a sense of fulfilment from the company of each other. At last, things came to a pass that all the soldiers of this platoon were imbued in this colour of the divine. This platoon was known as the platoon of bhagats. The following quote of Bhai Harnam Singh Bagliwale gives a description of the satguru's unique army life:

*Sammatt 1892 saal andar
Pohnche guru Lahore mein jaai beli.
Kabal Singh ne satguru Ram Singh da,
Ditta fauj mein naam likhaai beli.
Bhajan bandgi raat din guru karde,
Birti fakkaran vaang banai beli.
Ohi shakal soorat chhauni vich reh ke,
Sada pret kwaaid karaai beli.
Ohi shakal bahar vich baithi jangal,
Nal taar de taar milaai beli.
Khel khelde rabb bhagwan doolo,
Manas janam akaar mein aai beli.*

.....
*Kahan Singh soobedar chakk wala,
Samajh gaya oh shakhs daanaai beli.
Kai karamati kamm satguran ne,
Keete fauj mein sehaj subhaai beli.
Mast satguru rehan Harnam Singha,*

*Choj lokan nu rahe dikhai beli.*³

(In year 1892 Bikrami Samvat, the guru reached Lahore. Kabul Singh got Satguru Ram Singh's name registered in army. He would remain engrossed in his meditation day and night in saint-like apparel. The attire that was seen in drill and parade was the same that he wore as he sat outside in the jungle in communion with God. It was the play of God that He had come in human garb.

.....

Kahan Singh understood the whole thing with his insight. The satguru did some miracles in the army just casually. Harnam Singh, says that the satguru shows his feats to the people in his own mood.)

Bahawal describes the devotion of people towards the satguru in army life. "Sikhs like Khan Singh of Chakk, Jameet Singh Gill, Dhyani Singh of Malwa, Doola Singh of Rajeana, Jeet Singh of Tharu and Raja Singh of Trandi⁴ were convinced that he was the perfect man."

An army contingent reached Hajron in 1841. Not only the Satguru and other soldiers got initiated by Guru Balak Singh but the benediction that Guru Balak Singh had got from Guru Gobind Singh also handed over to Guru Ram Singh. Those who were witness to this spectacle included Subedar Kahan Singh also. Once peeved at his care free attitude, the satguru's brother-in-law (sister's husband) tied him to a canon. In the mean time, Kahan Singh appeared and said,

"Kabul Singh, this is unfair. You are his own Why did you tie him to the canon?" Saying this, Kahan Singh cut all the ropes at

once.⁵

Kahan Singh accompanied the guru wherever he went as a part of the army life. If he distributed valuables somewhere, Kahan Singh would ensure that it was taken back from the takers and keep them up. Once, the satguru gave away the gold bracelets and accepted iron ones in lieu of them. Later, Kahan Singh retrieved the same after paying him eight annas for each for his iron bracelets. The satguru said, "Kahna, you have brought these tokens of falsehood again. I had given away."⁶

While saying this, the satguru hinted at the gurbani verse:

Koor soina koor roopa koor pehnanhaar

He did not like to see his sikhs lost in the mire of worldly desires and sensory pleasures. Kahan Singh, ever since his military life cared little for being rankwise senior to the satguru, treated it as a proud privilege to serve the latter. In Lahore, he used to serve him as personal helper as well and fed him from time to time. In his own ecstatic mood, the satguru would take him 25 kos away from Lahore to Chooarkana town inhabited by Virk jatts and reached the cantonment at actual roll call time in the morning. One day as the satguru demanded head from Kahan Singh, the disciple handed him the sword and bowed his neck before him. Pleased, the Master said,

"Your head has reached me, my Kahan."

During conversation with Kahan Singh he would foretell the extinction of Lahore's glory and impending ensuance of internecine clanking of swords among the Pro Dogra Sikh

Sardars. On the basis of some intelligence reports, Maharaja Sher Singh also got him chained. But as he came to realize his mistake later on, he freed him. During the Battle of Sabhravan, says Bahawal, the satguru gave Kahan Singh a wound at his thigh and then having healed it himself he said that his death was averted with this. When the khalsa forces faced a heavy loss of life due to the betrayal of some sikhs, he offered Kahan Singh and other soldiers to get back from there but no other sikh went with him except Kahan Singh.

After the extinction of Sikh Empire, Baba Kahan Singh started meditating in Malot cave. In Bahawal's words,

"After the war Kahan Singh Chakk started meditation in Malot- the mountain and then went to Kangra. There the sikhs of Punjab, who served there, became his servants. One of these sikhs who belonged to Padhri wrote to his family that he had a saint who was a great meditator. After his stay of several years in hills, Baba Kahan Singh came to Punjab again and paid a visit to Padhri also. His wife recognized him that he was the man who meditated. She brought him home and served him heart and soul. The woman demanded initiation but Baba Kahan Singh said it was not in his capacity. So you must go to satguru who was competent enough to do so."⁷

It was Mai Sahbo of Padhri (Amritsar) reached Bhaini Sahib at Baba Kahan Singh's bidding and secured naam from the Master. Thus she was humbled and cleansed of the pride of being a good scholar of vedas. As a result she became world famous. In the

preceding the installation of sant khalsa 1913 Bikrami and 1856, Baba Kahan Singh came to settle. He remained busy in Malot propagating Sikhism.

In 1858, Satguru Ram Singh set out on his journey for the darshan of Guru Balak Singh along with 25 Sikhs including Kahan Singh for Hajron (District Attak- Western Punjab). At Hajron there was one Kishan Shah, a sikh of Guru Balak Singh. He had requested Guru Ji several times to dine at his home. Guru Balak Singh had promised him that he would definitely have the satguru at his home to have meals. We went to have meals at the house of that sikh. **(Guru Balak Singh was accompanied with Bhai Sukha, a loyal disciple of his while satguru Ram Singh had Baba Kahan Singh with him.)** Baba Kahan Singh was very touched with the mode of their welcome. Their humility reflects from Bahawal's description as under:

“Karah parsad became ready. The guru went to savour it along with the sangat. As per the custom of the area they spread cloth both inside and outside the threshold. He put every step of his on the sheet very cautiously while walking. First the guest had to set his feet on the welcome sheet outside and then step on its inner part. The satguru is sitting inside. Baba Kahan Singh just over stepped the sheets without touching the cloth with his feet. When everybody had parsad, the host submitted before Guru Balak Singh that everybody had accepted welcome but only Kahan Singh did not touch it with feet. When the guru asked he said, ' My feet don't deserve that much, your Holiness. These become unclean by roaming

about daylong, facing tongue-lashing from women, keeping silent without any reaction whatsoever and eating millet porridge. That is why I avoided setting my feet on the sheet.' It removed the sikhs's doubts.”⁸

In 1861, Baba Kahan Singh was also a part of the ardh-kumbhi journey to Hardwar also. He was there in the service of the satguru. He somehow developed fever somehow. When told, the satguru asked a follower to pour water on to his head. Pitchers upon pitchers were emptied upon his head. He started trembling with cold but was relieved of fever.⁹

On return from Hardwar, the satguru reached village Muthadda known as the deodhi of Bhaini Sahib. The satguru had held a deewan at the well of a field. Some mischievous Brahmins of the village thought of throwing hookah water at the gathering. As the satguru heard of it he sent three of his singhs- Baba Jawahar Singh, Baba Kahan Singh and Baba Sudh Singh- armed with sticks. When asked about the intention of throwing hookah water, one Pamma said that we were there to loot the village. At this Baba Kahan Singh gave him a good beating saying, “We are rather there to exterminate the looters. Baba Kahan Singh was an adept hand at using a bludgeon on such occasions. Later, the satguru got the mischievous Brahmins released from the custody of Phillaur Police Station and set the issue at rest.

The Hola Mohalla of 1867 occupies special importance in the Namdhari history. The satguru had sent a message to the British government that they must go for

participation in the festivities of Hola Mohalla irrespective of whether they are permitted or not. Suba Kahan Singh was sent a letter to Malot for reaching the Hola Mohalla. Prior to Hola, about three hundred or more namdhari sikhs were sent to there under the leadership of Lakha Singh, Sudh Singh and Kahan Singh. Approximately, 25000 to 30000 strong namdhari gathering took place from Punjab only at Anandpur Sahib on the occasion of Hola Mohalla. Senior civil and police officers had also reached along with security force. It was appreneded that there might be a clash between the Namdharis and Nihangs. Due to good flawless arrangements the function passed off peacefully. The authorities appreciated the satguru for his discipline over the Panth. The distinct elan of the satguru's deewan had become a word of the mouth.

Similarly, on the occasion of Deewali in 1867, Baba Kahan Singh and Baba Sahib Singh had gone to Lahore for intimating the Punjab Government about the satguru's program of going to Amritsar. This mention is available in Kahan Singh's statement before Macanbe also that he used to meet high ups for sanction to the tour of the satguru. Since the satguru was going to this area after a gap of four years, a mammoth gathering had gathered on Anandpur Sahib also like Hola Mohalla. Bhai Hira Singh of Sakraudi's father had taken initiation. At his request to the satguru in Bhaini Sahib for organizing Akhand Paaths the satguru gave 25 paathis to Suba Kahan Singh and another suba. Sant Inder Singh Chakravarti describes Suba Kahan Singh's Patiala deewan as under:

Heera Singh Ji Ja Vrhe, Sikligran De Vaas.

Jithe Baba Kahan Singh, Karde Si Newas.
Varkha Vardi Shabad di, Kiratan di Ghanghor.
Ashiq Saadak Shabad de, Pail pan Jeon Mor.
Baithe ja Deewan Vich, Heera Singh Sardar.
Pae rhi Gur Shabad di, Mthhi jehi Phuhar.
Arshan Nu Frh Farsh te, Baani lendi Khich.
Teer Chalan Gur Shabad de, Vajan Kaleje Vich.¹¹

Patiala ruler Maharaja Mahinder Singh sends his officials to Suba Kahan Singh to ascertain the 'bhajan' i.e. the secret word of initiation into Namdhari sect. But whosoever approaches Baba Kahan Singh remains no longer associated with the ruler. They joined the beloved force of the guru. Having heard from the Sikhs that the 'bhajan' is something secret which is not communicated, Maharaja Mahinder Singh felt like going himself to experience kukas' 'bhajan'. But since he was minor and the administration was in the hands of a council, he was afraid of the British. Feeling defeated, he ordered Suba Kahan Singh to leave Patiala immediately. Bhai Hira Singh Sakraudi, an immortal character of Namdhari history and Bhai Dhaunkal Singh Handhiaya, a dignified young man had been put on the track of Sikhism by Baba Kahan Singh.

The suba was entrusted the responsibility of propagation in the areas of Districts Hoshiarpur and Jalandhar as also in the Main Doab and Bangar regions of the province. Bahawal writes, "The satguru despatched Suba Kahan Singh immediately to Main Doab areas for initiation. Suba Kahan Singh came to Chunnhi and held congregation there. People say, what kind of panth is this. The people get hysterical after getting the mantra. Who knows what mantra they drill

into their psyche. Baba Kahan Singh returned after his tour from Sadhaura. After Vaddi Chunhi, now the people of Chhoti Chunhi also talk about joining the Namdhari fold. Jeon Das had a vision of a Divine Being with a khanda shimmering on his head. He stood on the way. When asked it was told that he is neither the ruler nor the ruled. He is a class apart. The khanda shines like lightning on the Baba's head." ¹²

During this tour, the Baba initiated Jeon Das, a man of yogic practices. This man with a vision to see all the three dimensions of time became a denizen of higher spiritual realms with the very touch of the Baba. Later he became an unwavering disciple of the satguru.

Developing diplomatic relations with the neighbouring countries of India viz. Russia, Afghanistan and Nepal, Satguru Ram Singh had formulated a very comprehensive strategic scheme against the British. Among these countries, Nepal being a Hindu nation had politically more strategic importance. After 1857 mutiny, the leaders like Nana Sahib, Tantia Tope, Nawab Abdul Majid Khan of Lucknow, Babu Kuir Singh, Babu Bandhu Singh and many others fled to the Nepal border. The Maharaja Jang Bahadur welcomed them all. The English pressed him hard to extradite these rebels but Jang Bahadur refused flatly. At the time of 1857 Mutiny, Nand Ram Rajput, a Punjabi havaldar of Bengal regiment had done the commendable job of motivating his platoon against the English and killed the white officers. He too had fled to Nepal. He was a very spunky soldier who understood the ins and outs of the

system. Namdhari Kishan Singh alias Hari Singh met Nand Ram in 1868.

"Hearing the name of Satguru Ram Singh, Jang Bahadur expressed his wish to establish contact with him. As the satguru received message he gifted two buffaloes and two mules to very sensible Namdhari subas Kahan Singh and Sahib Singh and sent them to Nepal with four other Namdhari servants."

As per the norms of Nepal durbar, the subas were introduced to Jang Bahadur's son General Tikka Babbar Jang. In reciprocation to the gifts of Guru Ram Singh, the Maharaja Teen Sarkar sent 500 rupees cash, a gold necklace, a shawl, a Tibetan horse and two khukhris (daggers).

The very gifts are indicative of the parity of relation that existed between them. It was an inkling of exchange of assistance to each other in the hour of need. ¹³

Thus we see that the very important foreign affairs department of the satguru was entrusted to Suba Kahan Singh with the result that he moved about as ambassador of Kuka Durbar. He was sent to Nepal also because a number of army officers of Lahore Kuka Durbar who could not fall in line with the English subjugation too were staying in Nepal as fugitives in cooperation with Nepal Government. Thus Kathmandu was a great hub of Indians and Punjabis and suba Kahan Singh who knew most of them from his service days. Thus unifying the scattered forces freedom too was on the agenda of Kuka Movement.

The English government was very scared of this Nepal based Kuka Mission in the winter of 1970-71. It did not rest at peace till it

British Resident got the 16 old Sikhs from Nepal.¹⁴

Once pleased with subas, the satguru asked them to demand what they liked. Everybody except Kahan Singh had his own demand. He said, "I want the reign of Khalsa all over the earth." This was his very clear approach towards the goal.

Angered with the activities of a Nirmala sect impostor in village Lopo the satguru asked his men to thrash him. The sikhs complied with the order describing him as Kaido, the villainous uncle of Heer. When after a refreshment of sherbet, the satgur set out for easing himself the other subas also followed him lest some reaction of the bludgeoning should come forth. When he came to know about their purpose he said, "You call me Akaalpurkh and then worried. How can anyone kill the Akaalpurkh? Go back."¹⁵

Then Nirmalas also became Namdhari by getting initiation. For putting his subas on the right track, the satguru kept a vigil on their acts of delinquency.

In case, one confessed he was forgiven. The denier was given a beating. He addressed his beloved subas by half name the way parents address their children. Similarly, one day Kahan Singh also won this favour. The humility of Kahan Singh is exemplary. Bahawal writes, "Kahnnya, for what fault of yours had I beaten you?"

"There are hordes of faults in me. I don't know which one fell to your liking? We are the all-time wrong-doers."

The satguru put down his stick at once at this height of humility.¹⁶

He (satguru) generally poured his heart out before Kahan Singh. He was a lover of nature.

He was also worried about the future problems like burgeoning population and shrinking land holdings. Like today's environmentalists he felt concerned about ecological imbalances as well. He had the knack of keeping his followers in good humour by talking light things with them. Bahawal writes about one instance,

"After, deevan one night as the satguru stepped out for answering the call of nature, the sangat also followed. The Master said, 'Won't you let me go alone even for this purpose?' But the followers kept coming after him. Then he drew a line on earth snubbing the sangat not to cross this line. The followers stopped at once. Then he gave the pot of water to Kahan Singh and reached near a village. He said, 'Kahna, this place is visited by so many of people that there is no place for us. The population has increased so much. A day will come when there will be famine, lamp will be seen lighted at very far off places. But the guru had lavished his grace in the form of shabd recitations heard from all sides.' We kept listening to the enthralling celestial music. 'It is if Lord Krishna's flute has cast a spell on us.' He said."¹⁷

Thus the Kuka Movement was progressing by leaps and bounds under the leadership of Stguru Ram Singh. The suba was contributing towards the dissemination of Namdhari mission by travelling here and there. The Namdhari sikhs staked their lives for resisting the establishment of abbatoirs at the orders of the British government. After the

martyrdoms at Amritsar, Raikot and Ludhiana, the martyrdom episode of Malerkotla took place on 17-18 January 1872 when 65 Sikhs were blown with canons and a child Bishan Singh was killed with sword. The Deputy Commissioner Cowen sent for the satguru along with main subas on 14 January after getting information about the Maloud incident. But after receiving information regarding attack on Malerkotla on 15 January morning, Cowen proceeded to the site of incident telling the satguru that he would be called again. Leaving Maloud the satguru reached Siahar and stayed at Namdhari Bela Singh's residence on 16 January till noon when the kukas were blown with the canons. The satgur asked Kahan Singh whether the canon had killed the Namdhari sikhs. When Kahan Singh replied in affirmative, the satguru said,

“Good, had they turned their face away from death, it would have put a question mark on their integrity. There are two kinds of weapons. One is surrender in humility and the other is whatever weapon you lay your hand on. Let it be even a shoe. Advancing ahead is typical of the brave. He must not retreat.”¹⁸

Now the government found an opportunity to lay hands on the satguru for which it had been planning since 1863. After prolonged thinking about the satguru was arrested along with other prominent subas from Bhaini Sahib under Section 3 of Bengal Regulation Act and sent for imprisonment in Allahabad Fort. The English treated any activity of the kukas for stopping the killing of cows as first step towards establishing Sikh state. It is reflected from the government's records here and there. The satguru was made

to board the train for Allahabad on 18 January in the wee hours and Suba Kahan Singh was sent along with his other comrades to Allahabad next morning. The Commissioner McNab recorded here the statements of the subas while the satguru had already been sent to Rangoon. On 23 April 1872, the statement of Kahan Singh was recorded as under:

“(4) Kahan Singh alias Nihang Singh, Age 60 years, Caste: Jatt, Resident of Riyasat Malerkotla.”

“When satguru Ram Singh was a sepoy in Naunihal Singh's regiment, I was a havaldar and attached on duty with Major Maxon. During the rule of Maharaja Sher Singh, (1841) Baba Balak Singh Hajronwale had initiated me and Guru Ram Singh. When the Sikh force had surrendered in Rawalpindi (1849) I had abandoned my job.

When Guru Ram Singh was put under house arrest (1863-1866) at Bhaini Sahib I had gone to Lieuenant Governor McLeod and told him that the people were facing a lot of inconvenience due to Guru Ram Singh's inability for holding the anand karaj ceremonies on their wedding occasions. I was not in the turbulence created by the followers of Baba Naina Singh Nihang. I was in my regiment at that time. I and Suba Sahib Singh had gone to Nepal for selling buffaloes and mules.

During the Amritsar killings I was at Hoshiarpur and kept under vigil. During Raikot murders I under the police vigilane not allowed to move about in Hoshiarpur. I had brought a havaldar and 15 sepoys into the Namdhari fold. Due to suffering from hernia, I could not move about and was ailing from

dysentery also.”

Note: I have had great difficulty in getting any important disclosures from this man. He is a very shrewd man-almost just like Lakha Singh. But he is not as intelligent as Suba Sahib Singh.

OPINION

Kahan Singh is very influential and resourceful man. Leaving aside Suba Mangal Singh, he is the third important suba (definitely, Mac Nab accords the first position to Sahib Singh).. I would like to keep him under life long exile.¹⁹

In April 1872, in the Kuka case, C. Biden, the magistrate in Ludhiana also recorded the witnesses. The Jandiala Nambardar Partap Singh said that he knew all the four subas named Sahib Singh, Lakha Singh, Mangal Singh and Kahan Singh. As many as 11 persons were sitting on the carpet with Guru Ram Singh. The others too must be his subas as only subas are entitled to sit with him. And, all these four subas were often heard saying that very soon there will be the reign of kukas; those who join them will get estates and it was sure to happen in the coming Chet month if the Mastana Dal had not committed martyrdoms.²⁰

Bhaini Sahib's nambardar Ghumanda writes in his evidence: "All these 11 subas are men of loose character. Propagating rebellion is their main occupation and they are turning people kukas en masse under the temptation of Kuka Rule. The worst among them are Lakha Singh, Kahan Singh, Jawahar Singh, Mangal Singh and Pahara Singh. These all are very dangerous and must not be released."²¹

Bhola son of Bagla Jatt of Katani Kalan near Bhaini Sahib states,

"The subas describe rulers as wicked. Come the rule of Satguru Ram Singh, his subas will be appointed Governors of different states. Mangal Singh was promised Patiala. Namdhari subas were telling people openly that very shortly Satguru Ram Singh will rule over a vast region spread from Calcutta to Gazni. Those who become kukas will be appointed on very high positions and given estates. They threatened those who refused to become kuka of grave consequences including razing their villages to the ground. Also, those villages will be put under heavy taxes..... The number of kukas is told to be 4,32,000 in these meetings."²²

Since Hoshiarpur had been a very active center of Namdhari activities, therefore just to keep the file work against the Baba, fit and fine the government raised false witnesses.

"Ram Singh r/o Village Chhugran (Hoshiarpur), caste carpenter is a landlord. He says that last year (1871), the bhog of Guru Granth Sahib was held at the residence of Karora Singh Nambardar in the month of Sawan or Bhadon. It was attended by 150 Namdhari men and women. About 700 others came also from the nearby villages. Kahan Singh Nihang was also there. The kukas were announcing openly that by Samvat 1928, there will be kuka rule only and those who want to be prosperous must become kukas."²³

However, the people joining the kukas were no longer fit for their own households. This feeling is ventilated in the speeches of Satguru Partap Singh also.

The government was irritated against Kahan Singh to the extent that the satguru's name comes on number one, Kahan Singh next and then Sahib Singh. The report says that he does not have any hideout; he moves about openly throughout the district.”²⁴ In addition to Hoshiarpur, the record vouches for the activism of Suba Kahan Singh in Ambala, Malwa and Kohistan.

The most glaring evidence of Suba Kahan Singh comes to the fore in the form of his having recognized the Master in Satguru Ram Singh. It was due to this capability of Kahan Singh that during the meeting on handing over the reins of Panth's leadership. The satguru had assigned this responsibility to Budh Singh (Guru Hari Singh) at his advice only. Satguru Partap Singh's recorded preaching says:

“When the English regime wrote to the satguru who was in Allahabad at that time and asked whom to hand over his empire, he called the subas to know what to do.

Baba Jawahar Singh was from Nirmala sect while Sahib Singh belonged to the sect of Udasi nangas with matted hair. Some of the members said, a panchayat should be formed. Baba Kahan Singh Nihang said, “O true Lord! There is none else to take care of the Panth except your brother.”²⁵

This period of quarter to two months was spent in serious deliberations in the presence of the satguru. It was during this very period that the satguru described tenacious faith in God as the only pre-requisite of communion with Him. During the last quarter of 1872 the kukas were dislodged from here

and imprisoned separately. Gyani Gyan Singh writes in his “Panth Parkash” on kukas in its 27th. *kabitt*.

Sahib Singh, who was now the most dangerous kuka in the eyes of the British rule was jailed along with Kahan Singh Nihang in the cells of Eden Jail where two Baloch royal captives- Durga Khan and Dil Murad Khan were kept. Brigadier General Shanedier, the Political Resident of Eden sent information to the Secretary to Bombay Government on 25 March that two royal kuka prisoners had reached there by Mail steamer Peshawar the previous day. A Hindu servant was appointed to attend on them. It incurred an expenditure of 55 rupees and seven annas monthly on their maintenance. Almost three months after their arrival, Kahan Singh started suffering from hernia. Now he was kept in the house of the royal prisoner “Young Lord” – but separate from him. Two chowkidars were deployed especially to keepwatch on them. As per a letter of Superintendent Eden Jail dated 2 January, 1875 the very hot climate of Eden had a very adverse effect on the health of Kahan Singh and Sahib Singh. It had affected Baba Kahan Singh's eyes in a big way and Sahib Singh too was getting enfeebled day by day. The authorities strongly recommended shifting them from there before the onset of summer. Allahabad was a Hindu pilgrimage and was located on the main line. Two kukas- Maan Singh and Sahib Singh- were kept in Chunar jail also. Therefore Kahan Singh and his comrade were recommended to be shifted anywhere in India but Allahabad. On 23 April, 1875, both were sent from Eden to Bombay

from where they were sent to Hazari Bagh (Bihar) Jail via Allahabad under the guard of a European inspector and two Indian constables. In Hazari Bagh jail they were given less diet in comparison to that in Eden Jail. On 22 July 1875, the Superintendent of Hazari Bagh Jail recommends that he needs at least 65 rupees for their diet for serving them as much food as they were given at Eden Jail. A chronic diabetic Sahib Singh inched his way to death on 10 June 1879. Now the aged Kahan Singh was left alone in separation from his companion of seven and a half years and with whom he had travelled upto Nepal. He was kept in one of the 16 cells of a ward meant for European prisoners. It was a solitary confinement where he could hardly hear any words of Punjabi language. What can be a bigger sin than forgetting the sacrifices of these patriots? I have to say it regretfully that hardly anybody may have spared a tear for valuing the sacrifice of these patriots. There can be no sin bigger than forgetting history which then punishes the nations by way of retribution.

The septugenarian Kahan Singh was not allowed to live in the police lines or even the civilian part of the jail. The kind of behaviour meted out to them in Hazari Bagh Jail is evident from the statement of that both the subas that they even though not in India, they should be shifted to Maulmine Jail of Burma. But the government did not agree to it. At last, 11 months after Sahib Singh's death on 10 May 1880, Kahan Singh was sent to Chunar. As regards Chunar Fort, there were specific instructions for the army not to admit

any Sikh sepoy as according to the official records some jaat sepoys had come into Sikh fold under the influence of Namdhari Subas. Then he spent about 7 years together with Suba Hukma Singh and Suba Maan Singh in Chunar Jail. On 17 February 1887 Hukma Singh and Maan Singh were made to board the train for Punjab under the condition that they would not leave their village without the prior permission of Superintendent Police or the District Magistrate. Now another year of loneliness in the jail waited ahead for Kahan Singh. At last keeping in view of the waning health and old age of Kahan Singh, the Punjab government recommended his release to the central government. As a result the Governor General had to order the release of Kahan Singh under the conditions imposed on the above mentioned conditions. Suba Kahan Singh breathed his last in 1897 at the house of Nahar Singh, a Namdhari mason of Amritsar.²⁶

This Nahar Singh was the same person who had donated land for Namdhari Dharmshala at Sultanwind Amritsar. Guru Hari Singh had stayed with him continuously for six days at his residence.

The most prominent kukas of Punjab ordered to be kept under vigil vide a letter by the Secretary Government of Punjab addressed to the Secretary Government of India included the name of Dhooma Singh and Attar Singh of village Chakk of the Riyasat of Malerkotla. It is due to the fame of the Suba that his village is called Chakk Kookyan Wala just to distinguish it from another adjoining village with the same name. With the passage of time Bhai Wazir Singh, Suba Gurbaksh Singh

and Suba Kirpal Singh added to this glorious tradition by turning out to be the unflinching followers of Satguru Partap Singh. It seems likely that Bhai Santokh Singh Bahawal, the author of 'Satguru Bilas' must have noted so many anecdotes from the army life of the satguru by meeting him stealthily. Some of the writings make a mention of another namdhari Sikh Dhyani Singh from this very village.

Despite being a very low-rank official in Sikh Army Suba Kahan Singh attained a very high status in the freedom struggle waged by the kukas.

REFERENCES

1. Malwendra- Delhi- 1957, P.91
2. Sant issue of 'Satijug', 1996 Bikrami, Sri Bhaini Sahib, P.49
3. Sant Khalsa- Sri Amritsar-1959, P. 3
4. 'Satguru Bilas-1 Santokh Singh Bahawal (Ed. Jaswinder Singh)- 2002, Sri Bhaini Sahib, P.107-08
5. -----Ibid.-----P.112
6. -----Ibid.-----P.119
- 7.-----Ibid.-----P.150
8. -----Ibid.-----P.162
9. -----Ibid.-----P.180
10. -----Ibid.-----P.276
11. -----Ibid.-----P.169-70
12. -----Ibid.-----P.333-34
13. Namdhari Itihas- Nahar Singh M.A. –Delhi 1955, P.264-67
14. Kuka Movement- Fauja Singh Bajwa- Delhi- 1965, P.137
15. 'Satguru Bilas-1 (Ed. Jaswinder Singh)- 2002, Sri Bhaini Sahib, P.414
- 16.. -----Ibid.-----P.415
- 17.. -----Ibid.-----P.417

- 18.-----Ibid.-----P.476
19. Rebels Against the British Rule-1989-New Delhi-Nahar Singh Kirpal Singh, P.514-15
- 20.-----Ibid.-----P.488
21. -----Ibid.-----P.487
22. -----Ibid.-----P.486
23. -----Ibid.-----P.489-90
24. -----Ibid.-----P.158-59
25. Lal Ehi Rattan-1 (Ed. Principal Beant Kaur)- P.272
26. Kuka Lehar- Dalip Singh Namdhari, 2005, Chandigarh, P.45.

ਦੀਵਾਲੀ ਜਾਂ ਦੀਵਾਲਾ

ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਸਿਰਫ਼ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਧਨ- ਜਾਇਦਾਦ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਨਾ ਛੱਡਾਂਗੇ? ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਕੋਸੇਗੀ ਕਿ ਸੂਰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਖੋਹਣ ਵਾਲੇ ਹਵਾ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕੇ।

ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉੱਥੇ ਸਾਡਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਹੈ।

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿਉਹਾਰ ਵੀ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹੇ।

ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਨ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਧਨ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਿਉਹਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੱਖੀ ਮਨਾਉਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਰੋਧੀ।

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦਲ, ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ, ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ-ਪਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਹਿਰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡਾ ਪੈਸਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਗੇ। ਅਸੀਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਸਕੀਏ।

A Saga Of Sri Satguru Jagjit Singh Ji

Dr. Sharada Jayagovind

These homes provide love and dignity to the elderly. They are engaged in doing seva and naam simran. They keep themselves busy with work in the langar or garden. Patsha ji would visit the elders' home and spend time with them, talking to them, bringing a smile to their face and even serving them. He would say that this service gave him utmost satisfaction because one does not expect anything in return from such seva.

Once, Patsha ji came to know that a famous Punjabi writer Surjit Khurshidi was not taken care of by his children. Patsha ji invited him to come to Sri Bhaini Sahib and offered to provide him shelter. The writer hesitated and said he was not worthy of Satguru's generosity as he was addicted to drinking. Patsha ji consoled him by saying that he was aware of his weakness and that if he resided in Sri Bhaini Sahib, he would give up the bad habit in due course of time.

Mr. Khurshidi shifted to Sri Bhaini Sahib and was a reformed person. During this phase, he authored two books about Punjabi language. One of the books was Jagjit Kosh, which was dedicated to Sri Satguru Jagjit Singh ji. It is this large heartedness of accepting people as they are and then reforming them which made Patsha ji truly a Satguru.

On another occasion, Patsha ji read in the newspapers that Sardar Gurbaksh Singh Preetlari, a Punjabi novelist, was on his deathbed and needed help. Patsha ji sent his aide with money and medicines to his house and took care of him. Professor Sant Singh Sekhon, a prolific Punjabi writer and Marxist critic too was in need of support in his old age. Patsha ji graciously lent succour. The writer, who was a ripe old man, asked Patsha ji:

"Why are you helping me? I have not done anything for you."

Patsha ji smiled and answered:

"You are serving our mother tongue; I am serving you."

Many writers, artistes and freedom fighters received help from Patsha ji who had, in a way, become an institution by himself. What the government should have done, he did singlehandedly for everyone. He did not help people for name, fame or votes. For him, service was a means to reach God. Sardar Jagjit Singh Anand and Navtej Singh, both writers, were among those who received the love, affection and financial support from Patsha ji.

Sri Bhaini Sahib and Namdhari Martyr Memorials

Sri Bhaini Sahib, the holy Gurdwara of Namdhari Sikhs, has a history of strife and struggle. When Satguru Ram Singh ji began to reside on this holy land, it began to attract disciples from all

over the country. Ram Mandir, the langar, the Persian well, Ram Sarovar and Akal Bunga, the meditation rooms of the Satgurus, constituted Sri Bhaini Sahib of those days. After the deportation of Satguru Ram Singh ji to Rangoon in 1872, Satguru Hari Singh ji reigned over the Namdhari sangat and during his period, Sri Bhaini Sahib was a virtual prison under the British Raj.

When Satguru Partap Singh ji ascended the throne in 1906, he began to get the mud structures of the holy village replaced by brick structures. But it was in the 1970s and 80s due to the efforts of Patsha ji that Sri Bhaini Sahib began to grow into a pilgrimage centre with all modern amenities. Patsha ji undertook the renovation of the historic Hari Mandir, Ram Mandir and Ram Sarovar. Mata Chand Kaur ji's role in building these holy structures is remarkable.

Patsha ji got Ram Mandir, the residence of the Satgurus, renovated in the year 2000 and dedicated this monument to the leaders of the Kuka movement. It preserves a precious leaf of Indian history for posterity. The majestic structure consists of the birthplace of Satguru Partap Singh ji and Patsha ji. The room where Mata Bhupinder Kaur ji lived is also well preserved. A rare photograph of Mata Bhupinder Kaur, mother of Patsha ji, decorates the walls of her room. The photograph was taken by Satguru Partap Singh ji a few months before her death.

The walls of the Ram Mandir are decorated with portraits of all Sikh gurus starting from Guru Nanak Dev ji. The meditation room of the Satgurus and the personal belongings of Satguru Ram Singh ji create a spiritual ambience. Patsha ji took personal interest to conserve this piece of history for generations to come. During Patsha ji's time, a park was created with miniature models depicting the events related to the deportation of Satguru Ram Singh ji to Rangoon. It is a major attraction for tourists and students.

The langar with the original loh installed by Satguru Ram Singh ji continues to pacify the hunger of millions who come to Sri Bhaini Sahib. Sevaks rolling out thousands of rotis every day and serving food with humility and respect, uphold the tradition of Atithi Devo Bhava.

Patsha ji paid special attention to the construction of Gol Mandir, the place where Satguru Partap Singh ji merged with the God. Satguru Partap Singh Mandir, the majestic prayer hall, is an architectural wonder. Built in 1980, it is a pillar-less hall which can hold over five thousand people. The hall has seen many great musical events and historic seminars. A new langar hall, quarters for sevaks and residential facilities for pilgrims were also added during Patsha ji's time.

Due to Patsha ji's efforts, Sri Bhaini Sahib was declared a sacred village. There are no liquor or meat shops in the vicinity of this gurdwara. Selling of tobacco in any form is banned. Eateries provide sattvic food. No tea or coffee is served. The government has provided water supply, sanitation and sewage system. There is also a post office, telephone exchange, a dispensary and stadium in this holy place.

Satguru Jagjit Singh ji was an effective leader. He delegated responsibilities to the right people. His choice of persons for carrying out any work was always correct. Surinder Singh Namdhari was the chosen man to execute the work related to procuring licenses and permissions for construction.

To be continued.....

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ

ਦਸ ਨਹੁਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ....

ਦਸ ਨਹੁਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ,
ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਭੁੱਲੇ !
ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਕਵਾਨ 'ਚੋਂ ਤਾਂਹੀਓ',
ਅੱਜ ਵੀ ਰੱਤ ਹੀ ਡੁੱਲੇ !

ਖੂਨ 'ਚ ਰਲੀ ਮਿਲਾਵਟ ਏਨੀ,
ਤੱਕਾਂ ਆਲ ਦੁਆਲੇ !
ਬੇਬੇ ਬਾਪੂ ਕੱਲ ਮ ਕੱਲੇ,
ਪੁੱਤਰ ਟੱਬਰਾਂ ਵਾਲੇ !

ਸੁੱਖ, ਆਰਾਮ ਦੀ ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਘਰ ਵਿੱਚ,
ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਹੀ ਬਿਖਰੇ,
ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਚੁਫੇਰੇ,
ਘਰ ਦੀ ਰੂਹ ਨਾ ਕਿੱਧਰੇ !

ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ,
ਮਹਿੰਗੇ ਛਾਪਾਂ ਛੱਲੇ !
ਸੰਗਮਰਮਰ ਤੋਂ ਤਿਲਕੀ ਜਾਵਣ,
ਸਾਰੇ ਕੱਲ ਮ ਕੱਲੇ !

ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ,
ਹਰ ਕੋਈ ਗਰਜ਼ ਪਰੁੱਤਾ !
ਤਨ ਤੇ ਧਨ ਦੀ ਦੌੜ ਨਾ ਮੁੱਕੀ,
ਮਨ ਕਬਰੀਂ ਜਾ ਸੁੱਤਾ !

ਅੰਨ੍ਹੀ ਰਈਅਤ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ,
ਹੋਈ ਗੁੰਗੀ ਬਹਿਰੀ !
ਦੇ ਨੰਬਰ ਦੀ ਕਰਨ ਕਮਾਈ,
ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ !

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇੰਜ ਬੇ ਸੁਰ ਕਰਕੇ,
'ਲੋਚੀ' ਤੂੰ ਪਛਤਾਉਣਾ !
ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰ ਇਹ ਲੱਭਣੇ,
ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਥਿਆਉਣਾ !

ਗਜ਼ਲ

ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਖਿਲਾਰਾ ਸੀ।
ਨਿੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ਹਿਰ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ।

ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਗੱਲ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਫੜਦੇ ਸੀ,
ਮੇਰੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਾਹੁਕਾਰਾ ਸੀ।

ਇਹ ਗਜ਼ਲਾਂ ਤਾਂ ਟੋਟੇ ਟੁੱਕੜੇ ਓਸੇ ਦੇ,
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਜਿਹੜਾ ਤਾਰਾ ਸੀ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਢੇਰੀ ਢਾਹਕੇ ਬੈਠ ਗਿਓਂ,
ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਦਾ ਦੁੱਖੜਾ ਭਾਰਾ ਸੀ।

ਤੂੰ ਕਿਉਂ 'ਲੋਚੀ' ਦਰਦ ਸੁਣਾਏ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ,
ਹੁੰਗਰ ਸੀ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਸੀ।

ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ

ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ

ਏਧਰ ਮੰਦਰ, ਓਦਰ ਮਸਜਿਦ
ਇਸ ਗਲੀ ਵਿੱਚ

ਦੀਵਾਲੀ ਵੀ ਮਨਾਉਂਦੇ
ਗਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ
ਈਦ ਵੀ
ਗਊਆਂ ਵੀ ਫਿਰਨ ਨਿਸਚਿੰਤ
ਇਸ ਗਲੀ ਵਿੱਚ
ਸੂਰ ਵੀ

ਇਹ ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ
ਮਿਸਾਲ ਹੈ,
ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਰਾਮਪੁਰੀ

.....ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਵੰਦਨ

ਸ਼ਿਵ ਰਾਜ ਲੁਧਿਆਣਵੀ

ਇਹ ਫੁੱਲਾਂ, ਇਹ ਕਲੀਆਂ ਤੇ ਵੇਲਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਧੁੱਪਾਂ, ਇਹ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਦੁਮੇਲਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਘੋਗੇ, ਇਹ ਸਿੱਪੀਆਂ ਇਹ ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਢਾਬਾਂ ਤੇ ਪਿਪਲਾਂ ਤੇ ਬੋਹੜਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਯੁੱਗਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ ਤੇ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਦਰਿਆ, ਇਹ ਖਾਲੇ ਇਹ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਛੁੰਨਾਂ, ਇਹ ਢਾਰੇ ਇਹ ਚੁੱਲਿਆਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਵਾਰਸ, ਫਰੀਦਾਂ ਇਹ ਬੁੱਲਿਆਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਕਾਮੇ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਜੀਵਣ, ਸ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਸੱਧਰਾਂ ਤੋਂ ਉਠੇ ਤੇ ਬੁੜਿਆਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਗੁੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਖੰਡਾਂ, ਖਲਾਵਾਂ, ਇਹ ਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਧੁਰ ਤੋਂ ਧਰਾ ਤੀਕ ਰਾਹਵਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਸੂਲੀ, ਇਹ ਪਿਆਲੇ, ਜੰਜੀਰਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਦੇਗਾਂ 'ਚ ਹੱਸਦੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਬਿੱਜੜੇ, ਪਪੀਹੇ ਤੇ ਮੋਰਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਘੁੱਗੀਆਂ, ਇਹ ਚਿੜੀਆਂ ਚਕੋਰਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਤਾਨਾਂ ਇਹ ਤਾਲਾਂ ਇਹ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਇਹ ਸੰਖਾਂ, ਅਜ਼ਾਨਾਂ ਨਗਾਰੇ ਦਾ ਵੰਦਨ।
ਇਹ ਕਣ ਕਣ 'ਚ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਵੰਦਨ।

ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ

ਸ੍ਰੀ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ 'ਨਵਯੁਗ' ਦਾ ਕਥਨ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਪੈਂਫਲਿਟ “ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ” ਨਵਯੁਗ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਭਾਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਛਪਾਈ ਲਈ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ (ਕਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ) ਕਿਹਾ- ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਮ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵੀ ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਸਰਵੋਪਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਡੱਪਣ ਵੀ ਇੰਜ ਦਾ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਧਰਮ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਦਾ ਇਕ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਬੜਾ ਮਾਣ ਤੇ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਣਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਮਰੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸਨ ਤੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸਹਿਤਕਾਰ ਵੀ ਸਨ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਿਰਤੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਸੋਂ ਬਾਹਰ ਸਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਏਥੇ ਆਇਆਂ ਸ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਸਤੁਰੀਏ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਆਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮ ਹੋਣਗੇ। ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ ਸਾਨੂੰ ਲਗਾ ਦੇਣਾ ਬਾਕੀ ਦਾ ਕੰਮ-ਬਰਤਨ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ, ਆਟਾ, ਦਾਲਾਂ, ਸਬਜੀ, ਪਕਾਵੇ ਆਦਿ, ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਛਕਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਜਿਹੇ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ। ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਚੰਗਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਫਿਰ, ਕੱਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਖਿਆ- “ਨਾ, ਮੇਰੀ ਆਦਤ ਨਾ ਵਿਗਾੜੋ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਤੇ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਲੈ ਲਵਾਂ, ਉਦੋਂ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਮੇਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹੇਗਾ?”

ਸਗਲੇ ਜਾਚਹਿ ਗੁਰ ਭੰਡਾਰੀ

14 ਮਾਰਚ 1978 ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਮੈਂ (ਕਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ) ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ- ਆਪ ਜੀ ਤਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗਲੀ ਲਗਾ ਕੇ ਉਡਾ ਰਹੇ ਹੋ! ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤੰਗਲੀ ਵਾਸਤੇ ਆ ਕਿੱਥੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ- “ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਾਧਿਅਮ ਹੀ ਹਾਂ, ਜਿਸਦੀ ਮਾਇਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।... ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹਨ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਤਾਂ ਏਨੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੈਣਾ ਤੇ ਦੇਣਾ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਉਂਦੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਤੇ ਚਲੀ ਵੀ ਏਸੇ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

ਮੈਂ ਫਿਰ ਬੋਲ ਪਿਆ- “ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਆਵੇਗੀ। ਆਪ ਥੱਬੇ ਭਰ-ਭਰ ਵੰਡਦੇ ਹੋ ਤੇ ਪੰਡਾਂ ਮੂੰਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੋ

19 ਜਨਵਰੀ 1978 ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਰਾ ਗਿਣਨ ਤੇ ਤਬਲੇ ਦੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਬੋਲ ਬਣਾ ਕੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ 3.30 ਹੋ ਗਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੋਟ ਕਰਦਿਆਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ- ਜਦੋਂ ਗਾ-ਵਜਾ ਰਹੇ ਹੋਵੋ, ਓਦੋਂ ਕੁਝ ਖਾਇਆ-ਪੀਆ ਨਾ ਕਰੋ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਗਵੱਯੇ ਕੁਝ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨੂੰ ਮੰਗਦੇ ਜਾਂ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੋਹਣੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਗਾਉਂਦਿਆਂ-ਵਜਾਉਂਦਿਆਂ ਭਲਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਵੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਕਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਹੈ? ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਹੋਵੋ ਓਨਾ ਚਿਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਆਵੋ।

ਸੁਖਨ-ਏ-ਬੇਅੰਤ ਵਿੱਚੋਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੰਨਾ

ਬੇਮੁਖ ਸੁਖ ਨਾ ਦੇਖਈ....

ਸੱਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੋਨੋਂ ਭਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਰਾਗੀ ਸਨ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਕੀਰਤਨੀਏ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਮਾਇਆ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿੰਨੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਸਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਾਰਿਸ਼ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਸੰਗਤ ਨਾ ਆ ਸਕੀ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਈ। ਸੱਤੇ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਾਇਆ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾ ਸੰਗਤ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਆ ਮੱਥਾ ਟਿਕੀ।” ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਅਪਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਏ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਭੇਜੇ ਪਰ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ‘ਸਭ ਕੰਮ ਸੰਵਰ ਜਾਣਗੇ’, ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਬੋਲ ਸੁਣ ਕਿਹਾ “ਇਹ ਫਿੱਟ ਗਏ ਨੇ, ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਨਾ ਖੈਰ ਪਾਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰ ਗਏ ’ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਵੇ।” ਵਾਪਸ ਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ। ਸੱਤੇ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੇ ਬੁਰੇ ਦਿਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਖੈਰ ਪਾਵੇ। ਸਰੀਰ ’ਤੇ ਕੋਹੜ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਲੋਕੀਂ ਦੂਰੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ।

ਅਖੀਰ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦੇ ਲਾਹੌਰ ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਵੇਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਤਰਲੇ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ।

ਭਾਈ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ, ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰ, ਗਲ ਵਿੱਚ ਜੁਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ਪਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ। ਢੋਲ ਵੱਜਦਾ ਸੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੋਂ ਆ, ਭਾਈ ਲੱਧੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ। ਭਾਈ ਜੀ ਸੱਤੇ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਬਖਸ਼ਬੰਦੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਸਿਫਤ ਕਰੋ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਸੱਤੇ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਓਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋਏ।

ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀ।

ਖਬਰਨਾਮਾ

ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਲਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ

28 ਸਤੰਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ- ਆਮ ਕਰਕੇ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰੋ ਦੀ ਪਰਖ ਜੌਹਰੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਸੇ ਪਾਰਖੂ ਸਨ, ਐਸੇ ਤਰਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੱਥਰ ਵੀ ਅਨਮੋਲ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ।

ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਅਤੇ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਿਸ਼ਕਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ ਬਣ ਗਏ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੰਡਿਤ ਬੰਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਾ, ਬਾ-ਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਬੰਧੂਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬੱਚੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ-ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜੇ।

ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਣ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਗਤ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਲਈ ਸਦਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਵਿਛੜ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਅਪਣੱਤ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹਜ਼ੂਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ 28 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੌਰਾਨ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਰਾਗੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ-ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਵਖਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੰਦਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਸਕ੍ਰੀਨਾਂ 'ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ, ਇਕ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮੁੰਬਈ ਨਿਵਾਸੀ ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਝਲਕ ਸੰਜੋਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਬਨਾਰਸ ਦੇ 300 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਗੀਤ ਘਰਾਣੇ 'ਚ 1951 'ਚ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ ਪੰਡਿਤ ਹਨੁਮਾਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਘਰ ਜਨਮੇ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨਾਲ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੈਂ ਯਹ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹਤਾ ਕਿ ਕੈਸਾ ਗਾਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੇ ਰਾਜਨ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ।”

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗੀਤ ਬੈਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ ਉਸ ਅਲੌਕਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸੱਤ ਸੂਰਾਂ 'ਚ ਵਧਿਆ ਸੰਗੀਤ 7 ਮਹਾਂਸਾਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ, ਖਿਆਲ ਗਾਇਕੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਅਕੀਦਤ, ਹਾਸਾ, ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਸਾਰੀ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਨੂੰ ਅਦਭੁੱਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੰਦਰ 'ਚ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਰੀਬ 5000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਨਲਾਈਨ ਵੇਖ ਕਲਾ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇਸ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਪੰਡਿਤ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਰਿਤੇਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਰਜਨੀਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ, ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਗੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮਿਸ਼ਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਿਤ

ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਗੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਡਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬਣੇ ਰਾਗੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਾਜਨ ਸਿੰਘ, ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ, ਬਲਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਿਖਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ।

ਪੰਡਤ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਅਧਿਆਮਕ ਗੁਰੂ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਸਾਡੀ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਸਾਡੀ ਹਰ ਲੋੜ, ਬਿਨ ਮੰਗਿਆਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਪੰਡਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਰ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਤੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਆਪ ਸਭ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ 'ਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ- ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ਰੂਹ ਕੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣ ਗਿਆ ਥਾ। ਔਰ ਉਨਕੇ ਅਧਿਆਤਮ ਕਾ ਜ਼ਰੀਆ ਭੀ। ਇਸੀ ਲੀਏ ਬਹੁਤ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਦਾਇਰੇ ਮੇਂ ਆਏ। ਗਾਇਕੀ ਮੇਂ ਪਿਛਲੇ 50 ਵਰਸ਼ੋ ਮੇਂ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਔਰ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿਤਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਲੀਆ, ਕਿਸੀ ਔਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲੀਆ। ਯਹ ਮਾਨ ਉਨਕੀ ਗਾਇਕੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਤੇ ਥੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋ ਸਭ ਸੇ ਅਬ ਇਨਕਾ ਗਾਨਾ ਅੱਛਾ ਲਗਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਬ ਭੀ ਦਿੱਲੀ ਜਾਤੇ ਤੋ ਇਨੇ ਮਿਲਤੇ। ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਜਬ ਹਮ ਦਿਲੀ ਗਏ ਤੋ ਪੰਡਤ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਬਤਾ ਰਹੇ ਥੇ ਕਿ “ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਬਿਤਾਏ ਭੀ ਘਰ ਆ ਜਾਤੇ ਥੇ, ਸਾਥ ਮੇਂ ਇਤਨੀ ਸੰਗਤ ਆ ਜਾਤੀ ਥੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗਲੀ ਸਫੈਦ ਹੋ ਜਾਤੀ ਥੀ।” ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰੋ ਮੇਂ ਸੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰੋ ਕੋ ਕੀਆ, ਜਿਨ ਮੇਂ ਉਸਤਾਦ ਵਲਾਇਤ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ, ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ, ਉਸਤਾਦ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਔਰ ਉਸਤਾਦ ਜ਼ਾਕਰ ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਹੈਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਇਹ ਤੀਜੀ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ। ਉਪਰੰਤ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਗੀ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੇ ਦੋ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ- ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਰੀਤ- ਭੈਰਵ ਅਤੇ ਭੈਰਵੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ 'ਚ- 'ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ.....'

ਦੂਸਰੀ ਮਾਝ ਰਾਗ ਦੀ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਦੀ ਕੰਪੋਜ਼ਿਸ਼ਨ 'ਚ ਬਣਾਇਆ ਸ਼ਬਦ- 'ਰੇ ਮਨ ਤੇਰੇ ਕੋਇ ਨਹੀ.....' ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਆਯੋਜਨ 'ਚ ਸੰਗੀਤ ਬੈਠਕ ਹੋਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਕਾ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਤਬਲੇ 'ਤੇ ਸਾਥ ਕਾਕਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਹਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। 'ਕੈਸੇ ਘਰ ਜਾਉ'

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਇਸ ਦਾ ਤਬਲੇ 'ਤੇ

ਰਜੇਸ਼ ਮਾਲਵੀਆ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗੀ ਤੇ ਬੇਟੀ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਕਿਰਵਾਨੀ 'ਚ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਸੁਣਾਈ। ਇਕ ਤਾਲ ਵਿਚ ਜਿਸਦੇ ਬੋਲ ਸਨ- 'ਤੋਰੇ ਬਿਨ ਮੋਹੇ ਚੈਨ ਨਾ ਪਰੇ.....'

ਉਪਰੰਤ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਰਾਗੀ ਸਾਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ, ਤਬਲੇ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਰਾਗ ਮੇਘ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੀ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਤਾਲ ਵਿਚ ਜਿਸਦੇ ਬੋਲ ਸਨ- 'ਕਜਰਾ ਕਾਰੇ ਕਰਕੇ.....', ਦੂਜੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਸੀ- 'ਗਗਨ ਗਰਜ ਦਮਕਤ ਦਾਮਿਨੀ', ਤੀਜੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਚ- 'ਬਾਦਰ ਕੀ ਬਸਕ'

ਉਪਰੰਤ ਪੰਡਿਤ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਰੀਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਵਰਗੀ ਭਰਾਤਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਮੁਗਧ ਕੀਤਾ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਰਿਤੇਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਅਤੇ ਰਜਨੀਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਤਬਲੇ 'ਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲਹਾਰ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਬੰਦਿਸ਼- 'ਆਲੀ ਉਮੜ ਘਨ ਧੁਮੜ ਬਰਸੇਰੇ' ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਗਈ।

ਉਪਰੰਤ ਦੋ ਹੋਰ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਮਾਜ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸੰਗੀਤਕ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ।

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਧੀ

- ਪਿੰਡ ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ ਬਠਿੰਡਾ ਦਾ ਗੈਸਟ-ਡੇ ਸਮਾਗਮ ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ
- ਹਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਝਲਕਦੀ ਹੈ- ਲੈਕ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ

25 ਸਤੰਬਰ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ- ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (ਲੜਕੀਆਂ) ਦਾ ਗੈਸਟ ਡੇਅ ਸਮਾਗਮ ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 25 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ' ਆਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਉੱਤਰੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ 1857 ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾਇਆ, ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਨਾ-ਮਿਲਵਰਤਣ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਬਰੇਜ਼ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ

ਵਜੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਡਾ. ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਥਾਰਮਈ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਕੂਕਾ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕਟਮਈ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਦਰਿੰਦਗੀ ਭਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਡਿੱਕੋ-ਡੋਲੇ ਖਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਸਵੈਮਾਣ, ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਮਾਦਾ ਭਰਿਆ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਜ ਗਏ। ਘਰ-ਘਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗੇ, ਸਿੰਘ ਫਾਂਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਟਕੇ, ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰਾ ਭਾਰਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ, ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ, ਜਲੂਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦ ਪਿਆ ਅਤੇ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਖਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਵੀ ਦਿੱਤੀ।

ਸਕੂਲ ਇੰਚਾਰਜ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜੂ ਬਾਲਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦ ਔਰਤ ਦੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਲਈ ਜੋ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ 150 ਸਾਲ ਬੀਤਣ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਸਮਾਜਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲੈਕਚਰਾਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸੂਬਾ ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਹਾਲ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਉਲਝੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਦੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਿੰਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਜ਼ਹੀਨ ਸੱਜਣ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਡਾ. ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੂਵਮੈਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ 12 ਕੈਲੰਡਰ ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਕੂਲ ਸਟਾਫ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਨੇ ਮੰਤਰ ਮੁਗਧ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲ ਲੈਕਚਰਾਰ ਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਰੀਨਾ ਅਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ

ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਦਾਕਾਰ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ

29 ਸਤੰਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਦਾਕਾਰ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਆਏ। ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਿਬੜਾ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਤਕਰੀਬਨ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ 1:30 ਵਜੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ। ਸੂਬਾ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਥੇ ਆਪ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ। ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੰਦਰ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਿਆ।

ਨਿਤਨੇਮ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ

ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ “ਮੈਂ ਅੱਜ ਧੰਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ। ਵੈਰਾਗੀ ਮਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਨਸੀਬਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸੇਵਕ ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਜਨ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਵੀ ਪੁੱਛੀ।

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ

ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧੀ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਲੜਕਾ (ਰਾਮਗੜੀਆ ਪਰਿਵਾਰ)

ਕੈਨੇਡਾ ਪੱਕਾ (ਪੀ.ਆਰ)

ਉਮਰ - 28 ਸਾਲ

ਕੱਦ - 5 ਫੁੱਟ 9 ਇੰਚ

(ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।)

ਮੋ.- 97799-84020

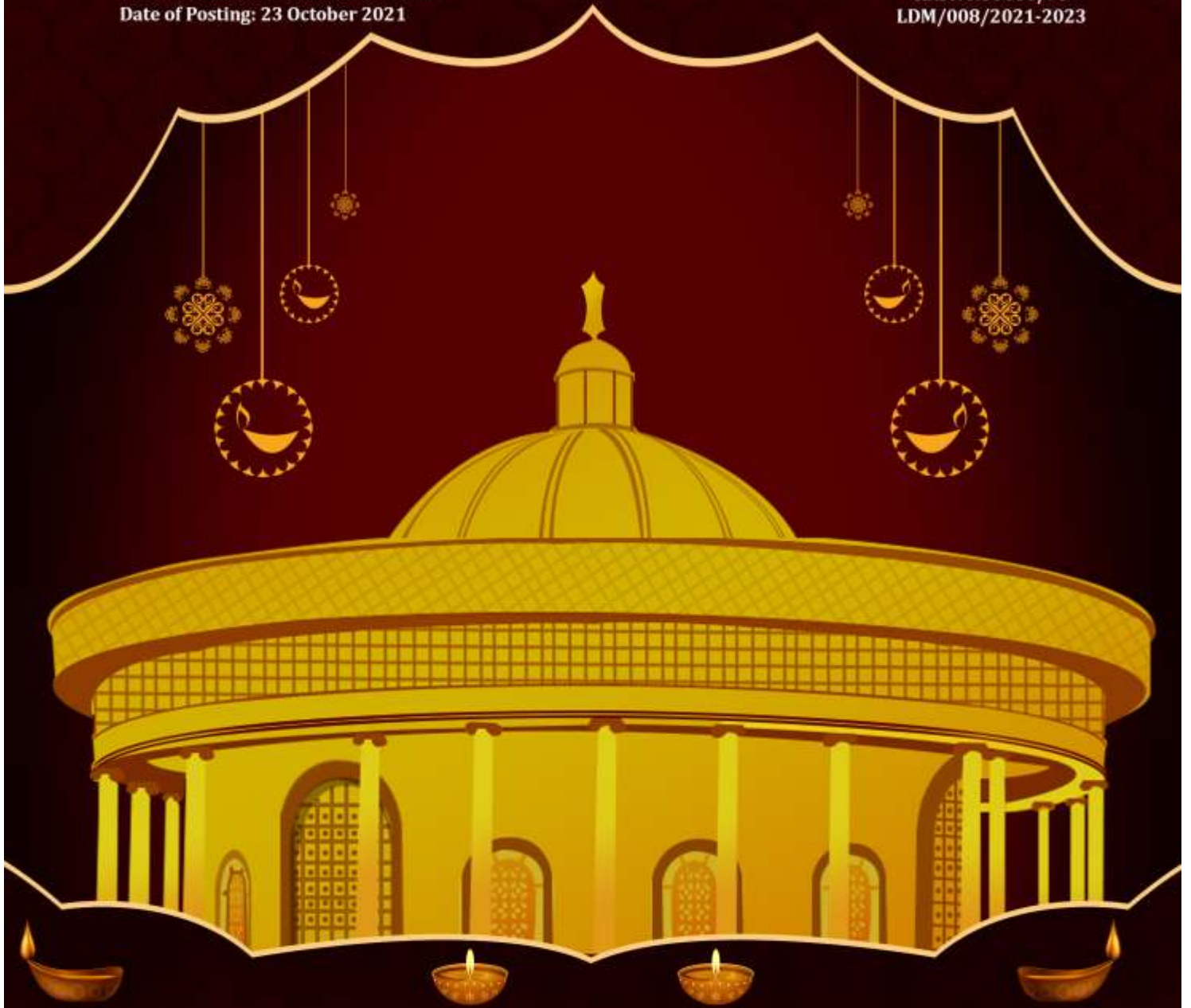
29 ਸਤੰਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਾਕਾਰ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ

Date of Publication: 21 October 2021
Date of Posting: 23 October 2021

RNI NO.55658/93
LDM/008/2021-2023

- 1920 ਈ. ਤੋਂ ਸਥਾਪਤ 'ਸਤਿਜੁਗ' ਪਰਚਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ (ਲਾਹੌਰ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਦਿੱਲੀ) ਤੋਂ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਿਲਦ ਨੰ. ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦ 'ਸਤਿਜੁਗ' 100 ਸਾਲ ਦਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਜਿਲਦ ਨੰ. 29 ਬਦਲਕੇ 101 ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਲੜੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇਗੀ।

Printed and Published by Mr. Harvendra Singh Hanspal on behalf of Namdhari Darbar.
Printed at Summit advertising press, 2DLF (Part), Moti Nagar, New Delhi
and Published from Namdhari Gurdwara, ramesh Nagar, New delhi- 110015.